

EUROPESE WIJK:

**GEDEELDE VISIE VOOR
DE EUROPESE WIJK**

Visieboek

JUNI 2023

STUDIE UITGEVOERD DOOR

ORG Urbanism & Architecture voor de Directie Territoriale Strategie, perspective.brussels

IN SAMENWERKING MET

Urban.brussels, Leefmilieu.brussels, BMA, Visit.brussels, Stad Brussel, gemeente Elsene

FOTO'S

ORG Urbanism & Architecture (Valentine Debizet) + vzw 50/200 (p.12 en p.14)

LAY-OUT

ORG Urbanism & Architecture

CONTACT

Pierre Lemaire - plemaire@perspective.brussels

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Antoine DE BORMAN, directeur-generaal van perspective.brussels - Naamsestraat 59 – 1000 BRUSSEL.

De hier gepresenteerde resultaten worden slechts ter informatie verstrekt. Ze zijn niet van juridische aard.
Reproductie toegestaan op voorwaarde van bronvermelding.

INHOUDSOPGAVE

3 INHOUDSOPGAVE

- 4 Voorwoord
- 4 Historiek van de planning van de Europese wijk
- 5 Toepassingsperimeter en reikwijdte van het document
- 6 Twee aparte documenten
- 7 Gebruiksaanwijzing van het visiedocument

ALGEMENE AMBITIES

10 GRONDGEBIED EN IDENTITEITEN

16 FUNCTIONELE MIX EN BUURTSTAD

- 16 Herinstructie van huisvesting in de Europese wijk
- 19 Aanvullen en versterken van de Lokale Identiteitskernen
- 22 Ontwikkelen van een wijkintensiteit
- 24 Betrekken van de kantoren bij het wijkleven

28 STEDELIJKE VORMEN, ERFGOED EN DUURZAAMHEID

- 28 Bouwprofielen die een hoge levenskwaliteit ondersteunen
- 28 Naar een zero-emissiewijk
- 30 Opwaarderen van de patrimoniale bouwwerken en landschappen

36 OPEN RUIMTE

- 36 Ambities voor de publieke open ruimte
- 46 Ambities voor de private open ruimte
- 48 Denken over open ruimten door de lens van de ecosystemische functies

STRUCTURERENDE FIGUREN

- 54 Residentiële figuur
- 56 Institutionele figuur
- 58 Culturele figuur
- 60 Figuur van de lokale openbare ruimten
- 62 Figuur van het grote landschap

Voorwoord

De Europese wijk, de eerste wijk extra muros sinds 1837 in Brussel, de zetel van de Europese instellingen en het belangrijkste internationale tewerkstellingskern van Brussel, vormt een belangrijke ontwikkelingsuitdaging voor het Brussels Gewest.

De Europese wijk heeft het voorwerp uitgemaakt van talrijke studies, visies en raadplegingen sinds het *Memorandum of Understanding* van 2006 voor de ontwikkeling van de Leopold-Schuman-wijk, tussen de Federale Staat, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Stad Brussel en de Gemeenten Elsene en Etterbeek. In het licht van de recente ontwikkelingen op het gebied van telewerk en de opmerkingen en adviezen van instanties die tijdens het openbaar onderzoek van het ontwerp van RPA Wet werden ingediend, heeft de regering een nieuwe gedeelde visie goedgekeurd en Perspective opdracht gegeven om in nauwe samenwerking met Urban een duidelijk en didactisch document over de Gedeelde visie op te stellen.

Het huidig document "Gedeelde Visie voor de Europese wijk" detailleert en vervangt de "Gedeelde Visie voor de Europese wijk" goedgekeurd op 12 mei 2022 door de Regering van het Brussel Hoofdstedelijk Gewest. Het werd opgesteld door ORG Urbanism & Architecture onder leiding van perspective.brussels in overleg met urban.brussels, Leefmilieu Brussel, visit.brussels, het BMA-team en de betrokken gemeenten.

De visie voorziet in een gemengde Europese wijk waar woningen en diensten weer hun plaats krijgen, rustgevende openbare ruimten ten gunste van actieve modi, een handhaving van

de bestaande dichtheid op projectniveau, de ontdichting en ontharding van de binnenterreinen van huizenblokken en de openbare ruimten, de opwaardering van historische typomorfologieën en de versterking van de culturele en toeristische aantrekkelijkheid van de wijk.

Om tot deze gedeelde visie te komen heeft het Departement Territoriale Strategie van perspective.brussels met name zes thematische workshops georganiseerd met vertegenwoordigers van buurtverenigingen en leden van lokale, regionale en Europese overheden alsook de particuliere sector. Ze bestonden uit drie delen: ontwikkelingen en trends sinds 2008, specifieke inzichten van deskundigen en rondetafelgesprekken. De rapporten van de workshops kunnen worden ingekeken op de website van perspective.brussels. In februari en maart 2022 werden openbare debatten georganiseerd om bewoners, werknemers en iedereen die de wijk bezoekt de kans te geven een bijdrage te leveren aan de denkoefening.

De Gedeelde Visie voor de Europese wijk is een strategisch kader waarin de regionale ambities voor openbare en private ruimten in de Europese wijk worden uiteengezet en aanbevelingen worden gedaan aan particuliere ontwikkelaars, ontwerpers en overheden. De visie moet worden opgevat als een richtsnoer voor de beoordeling van een goede planning door de overheid in het kader van het onderzoek van een aanvraag tot stedenbouwkundige vergunning. Ze wordt van geval tot geval beoordeeld door de autoriteit die de vergunning afgeeft.

Historiek van de planning van de Europese wijk

De Europese wijk, die in het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling is opgenomen als prioritaire ontwikkelingspool, heeft tijdens zijn ontwikkeling het voorwerp uitgemaakt van verschillende studies en stadsplannen. Dit document past in deze historische planologische context en weerspiegelt de geactualiseerde ambities voor deze wijk. Tot de historische documenten die hebben bijgedragen tot de omkadering van de stedelijke ontwikkeling van de Europese wijk behoren:

- het Samenwerkingsakkoord van 2003 tussen de Federale Staat en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende de Leopold-Schumanwijk;
- het tripartiete protocolakkoord van 2006 tussen de Federale Staat, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Stad Brussel en de Gemeenten Elsene en Etterbeek betreffende de Leopold-Schumanwijk;
- het Ombudsplan van 2007;
- het Richtschema van de Europese wijk van 2008;
- de Perimeter van Gewestelijk Belang van de Wetstraat van 2011;
- de Zonale Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening van 2013 (vernietigd);
- het ontwerp van Richtplan Wet van 2019 (procedure afgebroken);
- de talrijke Bijzondere Bestemmingsplannen (19) op het

grondgebied van de gemeenten Brussel, Elsene en Etterbeek, van 1964 tot 2016.

Door al deze eerdere documenten heen lopen verschillende sleutelbeginselen: herinvoering van woningen, consolidatie van de Europese wijk als zetel van de Europese instellingen, verbetering van de mobiliteit en verbetering van de belangrijkste openbare ruimten. Naar aanleiding van de talrijke opmerkingen en adviezen die werden geformuleerd tijdens het openbaar onderzoek naar het ontwerp van Richtplan van Aanleg in 2019, de recente ontwikkelingen op het gebied van telewerken en het nieuwe vastgoedbeleid van de Europese Commissie dat in 2021 openbaar werd gemaakt, heeft de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan Perspective gevraagd om de mogelijkheden te bestuderen om het ontwerp van RPA Wet te wijzigen met behoud van de ambities om opnieuw woningen in te voeren, de Europese wijk als zetel van de Europese instellingen te consolideren en de mobiliteit te verbeteren.

Toepassingsperimeter en reikwijdte van het document

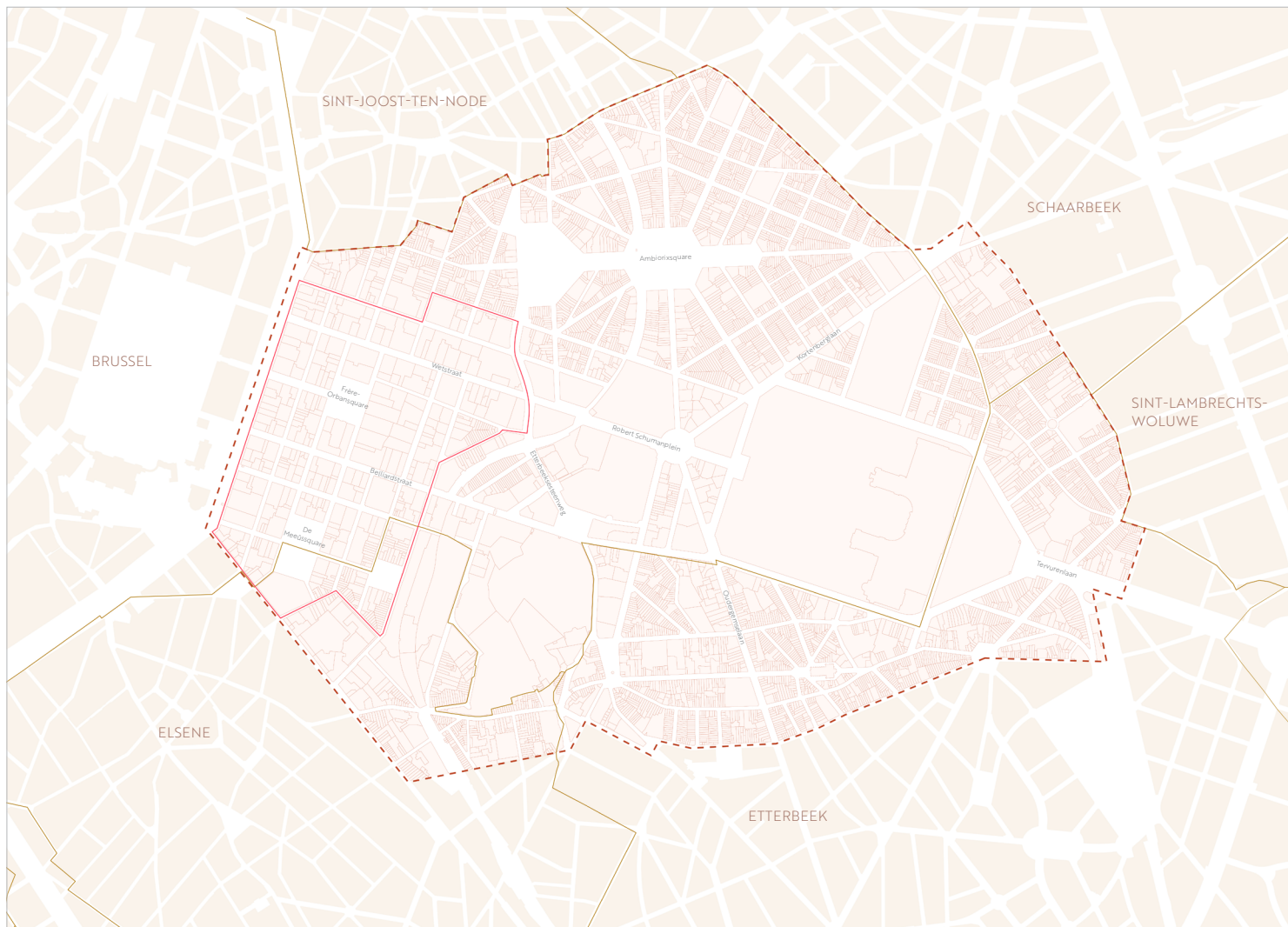
De toepassingsperimeter van de onderstaande lijst met aanbevelingen is gebaseerd op die van het Richtschema van de Europese wijk van 2008, zodat de ontwikkelingen in de wijk doeltreffend kunnen worden gevolgd. Meer bepaald wordt het afgebakend door de Marnixlaan, de Kunstlaan in het westen, de gemeentegrens van Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek en Sint-Lambrechts-Woluwe in het noorden met een deel van Schaarbeek dat bovendien wordt afgebakend door het De Jamblin de Meuxplein en de Linthoutstraat en de Troonstraat, de Graystraat, de Vijverstraat, de Louis Hapstraat, de

Frankenstraat en de Priester Cuypersstraat in het zuiden. De Lijst met Aanbevelingen bevat alle algemene en specifieke aanbevelingen die van toepassing zijn op een bepaald perceel binnen deze perimeter. In het kader van het onderzoek van een aanvraag tot stedenbouwkundige vergunning zal deze lijst worden gebruikt om te beoordelen of de vergunningverlenende overheden zich houden aan de goede ruimtelijke ordening. Aangezien de openbare ruimte een belangrijke dimensie van de wijk is, bevat de lijst ook een reeks specifieke aanbevelingen met betrekking tot de openbare ruimten.

PERIMETER VAN DE VISIE EN DE AANBEVELINGEN

- - - Toepassingsperimeter van de aanbevelingen
- Gemeentegrenzen
- Leopoldwijk

4 gemeenten zijn betrokken: Stad Brussel, Elsene en Etterbeek en in mindere mate Schaarbeek (3 blokken)

Twee aparte documenten

De aanvragers van een stedenbouwkundige vergunning die voornemens zijn een inrichtingsproject (open of bebouwde ruimte) te ontwikkelen gelegen in de Europese wijk moeten dit document gebruiken als basis voor hun projectontwerp.

De werkzaamheden met betrekking tot de Europese wijk omvatten twee soorten gegevens:

- de ambities, die de visie vormen voor de ontwikkeling van de Europese wijk op lange termijn. Ze hebben betrekking op een breed scala van kwesties die algemeen zijn voor de hele buurt en verder gaan dan het kader van het onderzoek van de vergunningen. Ze moeten worden gezien als een richtsnoer dat particuliere en openbare actoren een globale visie op de gewenste toekomst van de wijk biedt. Een ambitie maakt deel uit van een stedelijke dimensie die verder gaat dan het perceel en gericht is op de wijk, de straat of het stedelijke landschap.
- De aanbevelingen, die bijdragen tot de uitvoering van de ambities op projectniveau. Ze zijn bedoeld als leidraad voor elk project op een manier die bijdraagt tot de uitvoering van de visie voor de Europese wijk en worden van geval tot geval beoordeeld in het kader van het onderzoek van de aanvragen tot stedenbouwkundige vergunning, dat nog steeds onderworpen is aan de naleving van de GSV en andere documenten met regelgevende waarde. De ambities en aanbevelingen voor de EW zijn in de geest van de 'Good

Living'-werken met het oog op de realisatie van een nieuwe GSV. Om verwarring te voorkomen, is echter besloten de 'Good Living'-artikelen niet in dit document op te nemen. Het wordt echter sterk aanbevolen om ernaar te verwijzen.

Om ze begrijpelijk en gebruiksvriendelijk te maken voor publieke actoren, autoriteiten en aanvragers van vergunningen, wordt het werk gepresenteerd in twee verschillende boeken:

- Het visieboek bevat de algemene ambities en aanbevelingen. De structuur ervan zorgt voor een samenhangend inzicht in de ontwikkeling van de visie en brengt de ambities en aanbevelingen samen, zodat duidelijk is uit welke ambitie elke aanbeveling voortvloeit. Het boek vormt het referentiedocument voor de autoriteiten en publieke actoren voor de toekomstige ontwikkeling van de Europese wijk.
- De lijst met aanbevelingen, waarin alleen de aanbevelingen zijn opgenomen en dat zo gestructureerd is dat het gemakkelijk kan worden gebruikt door aanvragers van een vergunning. Het wordt door de overheid gebruikt om de goede ruimtelijke ordening te beoordelen in het kader van het onderzoek van de stedenbouwkundige vergunningen.

De structuur van het volledige boek is hiernaast weergegeven. Om de aanbevelingen gemakkelijk te kunnen raadplegen, kunnen aanvragers van een vergunning de lijst met aanbevelingen raadplegen. Hierin wordt een gedetailleerde gebruiksaanwijzing meegegeven.

Het voorliggende boek is het visieboek

VISIEBOEK

presenteert de langetermijnvisie voor de Europese wijk

De lijst met aanbevelingen kan geraadpleegd worden op perspective.brussels

LIJST MET AANBEVELINGEN

doet aanbevelingen aan vergunningaanvragers en overheidsinstanties in het kader van het onderzoek van de aanvragen tot stedenbouwkundige vergunning

Gebruiksaanwijzing van het visiedocument

Het visiedocument is gestructureerd in twee hoofdstukken, zodat de ambities volgens twee leesroosters kunnen worden gepresenteerd.

ALGEMENE AMBITIES

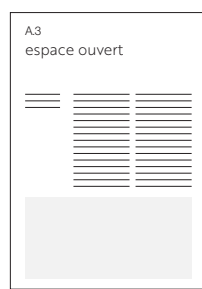
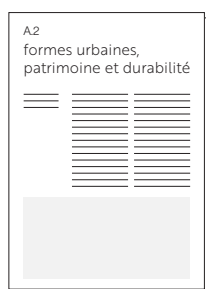
De algemene ambities zijn georganiseerd aan de hand van de volgende thema's:

- Grondgebied en identiteiten (A0), inleidend gedeelte met een beschrijving van de belangrijkste uitdagingen die voortvloeien uit de territoriale verankering van de Europese wijk;
- Functionele mix en buurtstad (A1) waarin de ambities met betrekking tot de programmering van de wijk en specifiek de ontwikkeling van de gemengdheid worden gepresenteerd, met name door een strategie van herintroductie van woningen en activeringsprogramma's op de benedenverdiepingen;
- Stedelijke vormen, erfgoed en duurzaamheid (A2), waarin de ambities worden gepresenteerd met betrekking tot de beginselen van transformatie en verbetering van het

bestaande gebouwenbestand in het licht van de ontdeining van de binnenterreinen van huizenblok, circulariteit, erfgoed en energiezuinigheid;

- Open ruimte (A3), waarin de ambities voor het herstel van het evenwicht in de openbare ruimte ten gunste van de actieve vervoerswijzen, de beplanting en de programmering ervan, alsmede die met betrekking tot particuliere open ruimten worden gepresenteerd. In dit thema worden ook de uitdagingen in verband met de ontwikkeling van ecosysteemdiensten in de open ruimten van de Europese wijk uitgewerkt.

De thema's A1, A2 en A3 geven aanleiding tot aanbevelingen in de lijst met aanbevelingen.

→ aanbevelingen p. 10 van de lijst met aanbevelingen

→ aanbevelingen p. 13 van de lijst met aanbevelingen

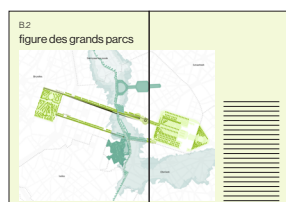
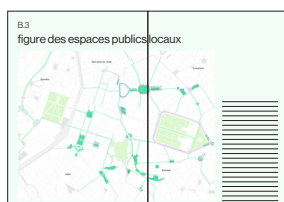
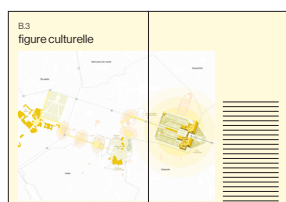
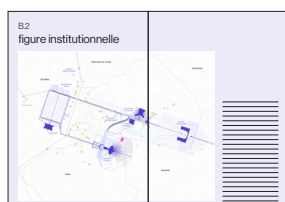
→ aanbevelingen p. 16 van de lijst met aanbevelingen

STRUCTURERENDE FIGUREN

De 5 structurerende figuren vormen een aanvullend leesrooster bij de algemene ambities. Ze worden gepresenteerd in de vorm van kaarten met een synthetische legende die de belangrijkste programmatische en landschappelijke uitdagingen voor de perimeter van de Europese wijk en zijn onmiddellijke context ruimtelijk weergeven. De 5 structurerende figuren zijn als volgt:

- de residentiële figuur brengt de problemen in verband met de introductie van woningen in de Europese wijk in kaart (prioritaire ontwikkelingsassen voor de residentiële functie, LIK);
- de institutionele figuur geeft de uitdagingen en de dynamiek weer die verband houden met de aanwezigheid van instellingen (Europese, nationale en internationale) in de Europese wijk;

- de culturele figuur stelt voor een culturele route in te stellen die de Kunstberg met het Jubelpark verbindt teneinde de patrimoniale en culturele kwaliteiten van de Europese wijk te versterken en deze op te nemen in de regionale toeristische routes;
- de figuur van de lokale openbare ruimten brengt alle openbare ruimten in kaart die het lokale netwerk vormen (squares, pleinen, parken, landschapsassen enz.) en de residentiële dynamiek ondersteunen;
- de figuur van het grote landschap benadrukt de vallei van de Maalbeek en haar topografie, alsook de landschapsstructuur die wordt getekend door de grote parken (Jubelpark en Leopold).

○ **ALGEMENE AMBITIES**

A0	Grondgebied en identiteiten	10
A1	Functionele mix en buurtstad	16
A2	Stedelijke vormen, erfgoed en duurzaamheid	28
A3	Open ruimte	36

STRUCTURERENDE FIGUREN

A.0

GRONDGEBIED EN IDENTITEITEN

NAAR EEN BEWOONDE WIJK

De Europese wijk - met name het centrale deel ervan (Leopold - Jubelpark) - wordt nu gezien als een apart stuk van de stad. Het wordt namelijk ervaren als een monofunctioneel gebied dat losstaat van de bewoonde stad en de stedelijke dynamiek van de omliggende wijken onderbreekt. De ontwikkeling van de residentiële functie, de programma's ter ondersteuning van de huisvesting en de totstandbrenging van een buurtstad

hebben tot doel de Europese wijk om te vormen tot een bewoonde wijk die geïntegreerd is in de omliggende bewoonde ruimten. De omringende stedelijke context stuurt de strategie voor de herinvoering van woningen om een kwalitatieve leefomgeving te ontwikkelen die integreert en aansluit bij de reeds bestaande stedelijke dynamiek en centrale functies.

EUROPESE WIJK
Jourdanplein

EEN BEVESTIGDE EUROPESE EN BURGERLIJKE IDENTITEIT, GEHERINTERPRETEERDE SYMBOLEN VAN DE MACHT

De Europese wijk is een belangrijke plaats voor Europa, gezien de aanwezigheid van de Europese instellingen (Raad, Parlement, Commissie). De geleidelijke en aanvankelijk vrij ongeplande opbouw van de rol van Europese hoofdstad heeft zich niet vertaald in het ontstaan van een sterke en assertieve symbolische en identitaire ruimte in de stad. Ze is echter geënt op bepaalde monumentale en symbolische ruimten van Belgische instellingen, tussen het Warandepark en het Jubelpark en

in de Wetstraat, waarvan sommige gekenmerkt worden door een koloniale identiteit die opnieuw geïnterpreteerd moet worden. De bevestiging van de Europese identiteit in de wijk maakt dus deel uit van de ambities, niet in een logica van het creëren van autoritaire machtssymbolen, maar in de valorisatie van een pluralistische, postkoloniale Europese identiteit die door de burgers wordt gedeeld.

EUROPESE WIJK

Schumanplein en
Berlaymontgebouw, zetel
van de Europese Commissie

EEN AANTREKKELIJK CULTURELE EN TOERISTISCHE POOL

In de Europese wijk zijn veel grote culturele instellingen gevestigd, maar de wijk is tegenwoordig vooral bekend vanwege de aanwezigheid van de Europese instellingen. Hoewel op de Jubelparksite veel instellingen zijn gevestigd, zijn de culturele instellingen van de wijk relatief geïsoleerd en niet goed herkenbaar in toeristische circuits. De herontwikkeling van de Jubelparksite tot

een belangrijk cultureel en toeristisch centrum moet de identiteit van de wijk en de toeristische belangstelling voor het culturele erfgoed ervan aanvullen. Het is ook de bedoeling dit centrum opnieuw te verbinden met de bestaande culturele pool van de Kunstberg door een toeristische route aan te leggen langs punten van cultureel en patrimoniaal belang in de wijk.

EUROPESE WIJK

Museumcomplex en
Triomfboog van het Jubelpark

ZICHTBAAR MAKEN VAN DE MAALBEEKVALLEI

De Europese wijk werd ontwikkeld op een gebied dat aanvankelijk werd gekenmerkt door de aanwezigheid van de vijverketen van de Maalbeekvallei. Deze is vandaag niet goed zichtbaar en wordt niet benadrukt, behalve dan door de aanwezigheid van de waterpartijen van het Leopoldpark en de Marie-Louizasquare, en de waterspelen in de Maalbeekdaltuin. De opwaardering van deze natuurlijke landschapsfiguur

heeft enerzijds tot doel deze figuur op territoriale schaal beter leesbaar te maken door de inrichting van open ruimten in de laagste delen van de vallei te herzien. Anderzijds is het de bedoeling de ecosystemische functies die door de gehele vallei worden geboden te versterken (geïntegreerd regenwaterbeheer, koelte-eiland, vergroening enz.) en de Europese wijk op milieugebied tot een voorbeeld te maken.

EUROPESE WIJK
Maalbeekdaltuin
←

DE EUROPESE WIJK IN HET HART VAN DE LANDSCHAPSTRUCTUUR VAN DE ONTWERPEN PARKEN

De Europese wijk wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van grote emblematische parken die vandaag de dag de groene longen van de wijk vormen. Deze grote parken zijn het resultaat van een samengestelde stedelijke structuur en zijn met elkaar en met de omgeving verbonden door de structurerende assen die de wijk doorkruisen. Landschappen die zijn ontworpen voor de esthetiek van het groen en om plaats te bieden aan grootschalige thematische voorzieningen (zoölogische tuin en vervolgens de Wetenschapsruimte voor

het "Engelse" park Léopold; de Oefenpleinen, de Wereldtentoonstelling, het Jubileum en de Koninklijke Musea voor het "Franse" Jubelpark), de biologische waarde en de ecosystemische functies van deze groene ruimten moeten worden versterkt en verzoend met hun culturele en symbolische functies van vandaag. De ambitie is ook om de structurerende ruimten - waarvan de inrichting momenteel gericht is op gemotoriseerd verkeer - opnieuw te bekijken om hun landschappelijk potentieel te ontwikkelen en de actieve vervoerswijzen aan te moedigen.

EUROPESE WIJK
Jubelpark

A.1 FUNCTIONELE MIX EN BUURTSTAD

Herintroductie van huisvesting in de Europese wijk

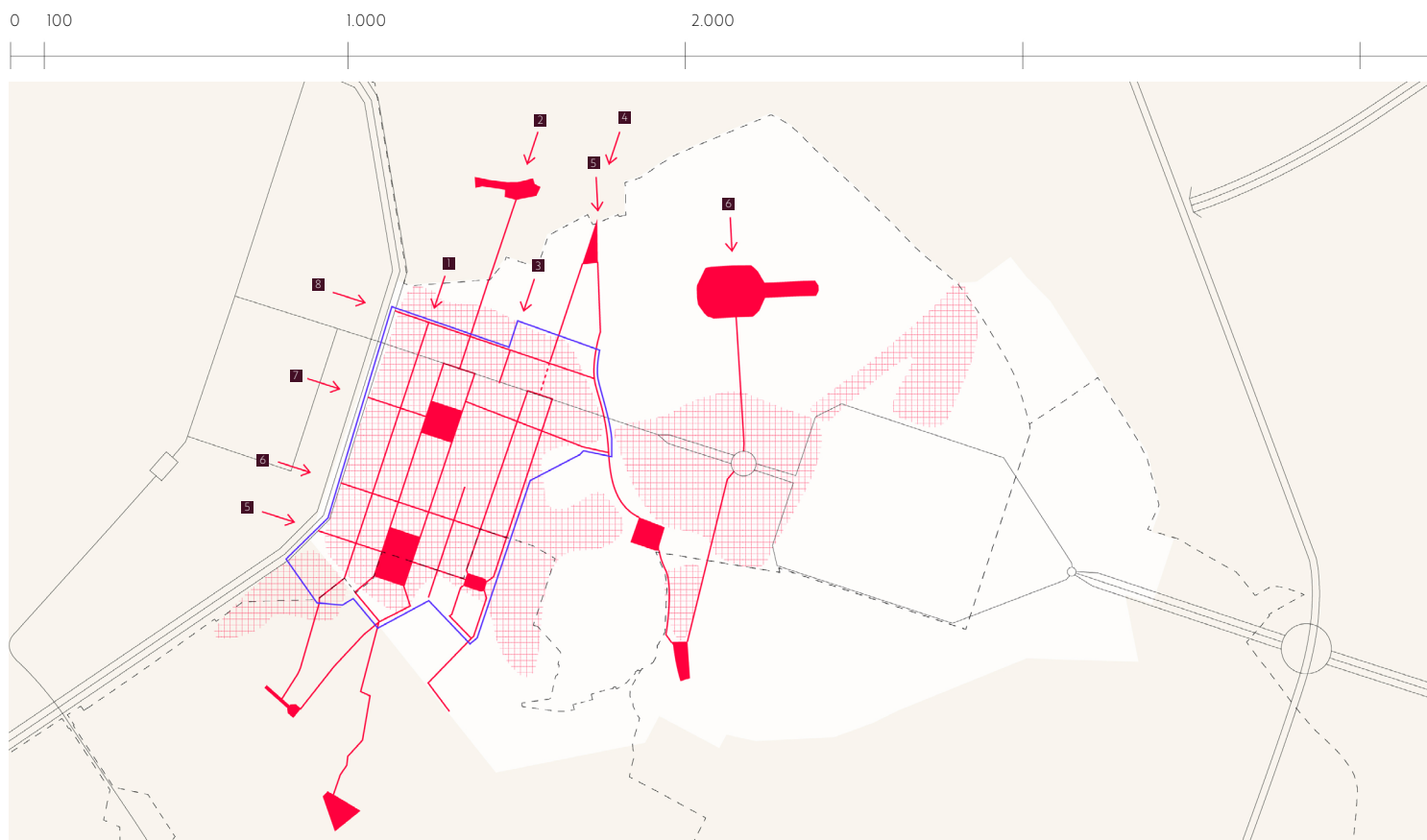
PRIORITAIRE ONTWIKKELINGSASSEN VOOR DE RESIDENTIËLE FUNCTIE

- voor 50% woningen in de Leopoldwijk zorgen (blauwe perimeter op onderstaande kaart) met uitzondering van de grote mobiliteits assen (Loi en Belliard)
- de barrièrewerking van de Leopold Schumanwijk en het gebied rond het Schumanplein opheffen en de bewoonde ruimten opnieuw met elkaar verbinden

De eerste grote uitdaging bij de transformatie van de Europese wijk is de ontwikkeling van de woonfunctie, die momenteel in dit gebied vrijwel ontbreekt. De rode arcering op de kaart hieronder geeft de zones aan waar de residentiële functie grotendeels in de minderheid is (grote parken niet meegerekend): de "onbewoonde" wijken vormen nu een mentale barrière tussen Sint-Joost en Elsene. De strategie voor de herintroductie van

woningen omvat de identificatie van assen die bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling van een residentiële dynamiek. Deze assen zullen dus in de eerste plaats huisvestings- en huisvestingsondersteunende programma's (handel met lokale reikwijdte, voorziening, diensten) omvatten en zullen zodanig worden ontwikkeld dat een kwalitatieve woonomgeving wordt bevorderd die ademruimte, veiligheid en comfort voor actieve mobiliteit biedt.

De residentiële ontwikkeling van geselecteerde noord-zuidassen maakt het mogelijk de bewoonde wijken van Sint-Joost, Elsene (en in mindere mate het noorden van Brussel en Etterbeek) opnieuw met elkaar te verbinden door lokale ruimten met een lokale identiteit of een sterke residentiële dynamiek met elkaar

PRIORITAIRE ONTWIKKELINGSASSEN VOOR DE RESIDENTIËLE FUNCTIE

— noord-zuidassen:				— oost-westassen:			
1 Handel	3 Spa, Maria van Bourgondië	5 Dal van de Maalbeekvallei	6 Luxemburg	7 Guimard, Jacques de Lalaingstraat			
2 Industrie, Wetenschap, Twee Kerken	4 Aarlen, Trier, Philippe de Goede	4 Archimedes, Froissart	6 Montoyer	8 Jozef II			
■ openbare ruimte gekoppeld aan een residentiële as	■ "onbewoond" gebied	□ Leopold: doelstelling van 50% huisvesting op lange termijn					

- te verbinden. Er worden 4 noord-zuidassen geïdentificeerd:
- de as Sint-Joost Kunst-Wet / Matonge (gematerialiseerd door de Handelsstraat), de as Sint-Joostplein/Sint-Bonifatius (Nijverheidsstraat, Wetenschapsstraat en Tweekerkenstraat) en de as in twee delen (Spastraat en Maria van Bourgondiëstraat): de assen hun oorspronkelijke woonfunctie teruggeven en ondersteunende functies voor de woningen ontwikkelen (buurtwinkels en diensten) in samenhang met de De Meeûssquare en de Frère-Orbansquare.
 - de as Waverseseesteenweg / Luxemburg / Gutenbergsquare die met name de Aarlenstraat, de Trierstraat en de Philippe Le Bonstraat omvat, te verbinden via het creëren van een porositeit in huizenblok 130: de ontwikkeling van woningen en de activering van de openbare ruimte stimuleren door programma's die woon- en kantoorfuncties ondersteunen.
 - de as Jourdanplein - Maria-Louizasquare, gematerialiseerd in de vorm van de Steenweg op Etterbeek en het dal van de Maalbeekvallei: het residentiële karakter van deze as tussen de wijken blijven versterken, de toe-eigening ervan als leefomgeving aanmoedigen (lokale en grootstedelijke diensten).
 - de as Jourdanplein - Ambiorixplein, die de Archimedesstraat en de Froissartstraat omvat: de verbinding tussen de wijken aan weerszijden van het Schumanplein verweven door woonactiviteiten te bevorderen en de lokale identiteit van Schuman te versterken.

- In de oost-westrichting moet de sterke hiërarchie van de assen worden gehandhaafd (Wet en Belliard blijven assen waar de kantoorfunctie zijn plaats heeft en waar residentiële ontwikkeling minder aangewezen is). De residentiële assen moeten alternatieve routes vormen voor de grote assen en een residentieel netwerk creëren in het hart van de Leopoldwijk. Er worden 4 oost-westassen geïdentificeerd:
- de as Troon - Luxemburg, gemarkeerd door de Luxemburgstraat, waarvan de uiteinden reeds geactiveerd worden door woonondersteunende functies: versterking van de aanwezigheid van woningen en lokale en grootstedelijke diensten of voorzieningen. Deze as biedt een belangrijk potentieel om het Luxemburgplein en het Leopoldpark (emblematische plaatsen) met het centrum van Brussel te verbinden. Hij moet worden gezien als een as met een verscheidenheid aan functies en hun actieve temporaliteiten.
 - de as Paleis der Academiën - Leopoldpark, gematerialiseerd door de Montoyerstraat: het landschappelijk potentieel van de straat maakt het mogelijk zich een rustige en aantrekkelijke residentiële as voor te stellen.
 - de as Guimard - Frère-Orban - Steenweg op Etterbeek, gemarkeerd door de Guimardstraat en de Jacques de Lalaingstraat: het potentiële landschap van de straat en de aanwezigheid van verschillende kantoorgebouwen die in de bebouwing zijn ingevoegd (gebouwen die vroeger woningen waren) maken er een as met woonpotentieel van.
 - de as Kunst-Wet - Tuinen van de Maalbeekvallei, gemarkeerd door de Jozef II-straat: de aanwezigheid van woningen in het westelijke deel ervan uitbreiden en de ruimten die door de instellingen kunnen worden vrijgemaakt, benutten voor ombouw tot woningen.

EUROPESE WIJK

Woningen Steenweg op Etterbeek

EUROPESE WIJK

Wijk Frère-Orbansquare

RECONVERSIE VAN LEEGSTAANDE KANTOREN IN WONINGEN

- **prioriteit geven aan de reconversie van kantoren in kwaliteitswoningen om het residentiële karakter van de wijk te versterken**

Nieuwe manieren van werken (telewerken, coworking enz.) leiden er nu al toe dat sommige bedrijven of openbare instellingen een deel van hun ruimten leegmaken, waardoor er steeds meer leegstaande kantoorruimte ontstaat. Hoewel het een aantrekkelijke wijk blijft dankzij de aanwezigheid van de Europese instellingen, ontbreekt het de Europese wijk niet aan een aanzienlijke hoeveelheid leegstaande kantoorruimte. Het creëren van nieuwe woningen in de wijk moet gebruikmaken van dit potentieel en moet daarom in de eerste plaats gebeuren door de verbouwing van bestaande gebouwen, waaronder kantoren. Niet alle kantoren hebben hetzelfde potentieel voor omvorming tot woningen.

De typologie van de gebouwen maakt de reconversie min of meer gemakkelijk. Een verbouwingsproject moet gebaseerd zijn op een voorafgaande gedetailleerde analyse van het potentieel van het gebouw. De gebouwen waarvan de structuur onafhankelijk is van de binneninrichting en gebouwen met een geringere diepte (< 20 m) zijn bijzonder geschikt voor omvorming tot woningen, omdat zij een grotere flexibiliteit bij de binneninrichting mogelijk maken en het mogelijk maken kwalitatieve woningtypologieën te bedenken die voldoen aan de essentiële behoeften van een woning (natuurlijk licht, privaatieve

buitenruimte enz.). In de jaren 1960 tot 1990 ontstonden grotere en sneller verouderde kantoorgebouwen, waarvoor een reconversie een zwaardere verbouwing van het bestaande gebouw zou vergen. Er zullen innovatieve architecturale oplossingen moeten worden gevonden, waaronder een ont dichting van het perceel op het binnenterrein van huizenblok om de diepte van het gebouw te verminderen. Nadat alle studies zijn uitgevoerd om de mogelijkheden voor verbouwing van het gebouw vast te stellen en in het uiterste geval waarin geen van de overwogen oplossingen een reconversie van het gebouw mogelijk maakt, kan een gedeeltelijke verbouwing worden overwogen.

De leegstand van kantoren betreft niet altijd het gehele gebouw, wat de verbouwing bemoeilijkt met betrekking tot de uitvoering van de werkzaamheden, de te maken technische keuzes en de toekomstige cohabitatie van de verschillende functies (met name voor institutionele kantoren). Oplossingen kunnen geval per geval worden gevonden. Er kan ook worden gedacht aan specifieke soorten accommodatie: woningen voor senioren of voor studenten/stagiairs, waarvan het beheer beter kan worden geregeld.

De architecturale keuzes moeten de kwaliteit van de voorgestelde woningen waarborgen (privatieve buitenruimte, thermisch en akoestisch comfort, lichtsterkte, privacy, gemeenschappelijke ruimten enz.).

HOOGWAARDIGE EN GEDIVERSIFIEERDE OPENBARE EN PRIVATE WONINGEN

- **streven naar een hoge levenskwaliteit door middel van een aanbod van hoogwaardige en betaalbare woningen**
 → **vergroten van de diversiteit van de woningen in de wijk inzake typologie en publiek voor wie ze bestemd zijn**

De herintroductie van woningen in de Europese wijk moet het mogelijk maken het aanbod in zijn diversiteit uit te breiden teneinde te voorzien in de behoeften van de reeds in de wijk aanwezige bevolkingsgroepen en andere aan te trekken. De bevordering van een hoge levenskwaliteit in de Europese wijk vereist een grotere sociale mix.

Woningbouwprojecten moeten binnen hetzelfde complex een verscheidenheid aan typologieën bieden, waarbij voorrang wordt gegeven aan grote eenheden (3+ slaapkamers) die door gezinnen kunnen worden bewoond (een minderheidsgroep in de Leopoldwijk vandaag de dag). De appartementen moeten ook zo worden ontworpen dat ze flexibel zijn en kunnen worden aangepast aan verschillende culturele leefgewoonten. De opsplitsing van gezinswoningen moet worden vermeden, omdat daardoor het aanbod dat geschikt is voor gezinnen wordt verminderd en de productie van kleine woningen, die al in de meerderheid zijn, in de hand wordt gewerkt. Het aanbod van collectieve huisvesting moet worden uitgebreid, vooral voor studenten en stagiairs. De aanwezigheid van instellingen impliceert de vestiging van werknemers voor korte perioden,

die nu geneigd zijn te investeren in gezamenlijk gehuurde appartementen of huizen, waardoor de spanning op de gezinswoningmarkt nog groter wordt.

Hoewel het belangrijk is de ruimte te optimaliseren om meer woningen in de Europese wijk onder te brengen, mag dit niet ten koste gaan van de kwaliteit van de voorgestelde woonruimte. De COVID-19-crisis heeft de eisen inzake comfort in collectieve woningen duidelijk gemaakt en benadrukt: de gecreëerde woningen moeten zodanig worden ontworpen dat zij aan deze behoeften voldoen (lichtsterkte, thermisch en akoestisch comfort, privaatieve en gemeenschappelijke buitenruimten, privacy) en dit in het kader van een langetermijnvisie. Het ontwerp van gemeenschappelijke ruimten als leefruimten die buurtverbindingen stimuleren, helpt om de Europese wijk een sterke en collectieve woonidentiteit te geven.

De aankoop van grond in de Europese wijk is een belangrijke stap in de doelstelling om openbare woningen met sociaal oogmerk en met name sociale huurwoningen te creëren. De Europese wijk moet helpen voorzien in de gewestelijke en gemeentelijke behoefte aan sociale huisvesting. Bovendien moet de verbouwing van leegstaande kantoorgebouwen worden beschouwd als een mogelijkheid om van de drempel van 25% sociale woningen op de schaal van de wijk

Aanvullen en versterken van de lokale identiteitskernen

DE STAD "OP 10 MINUTEN TE VOET"

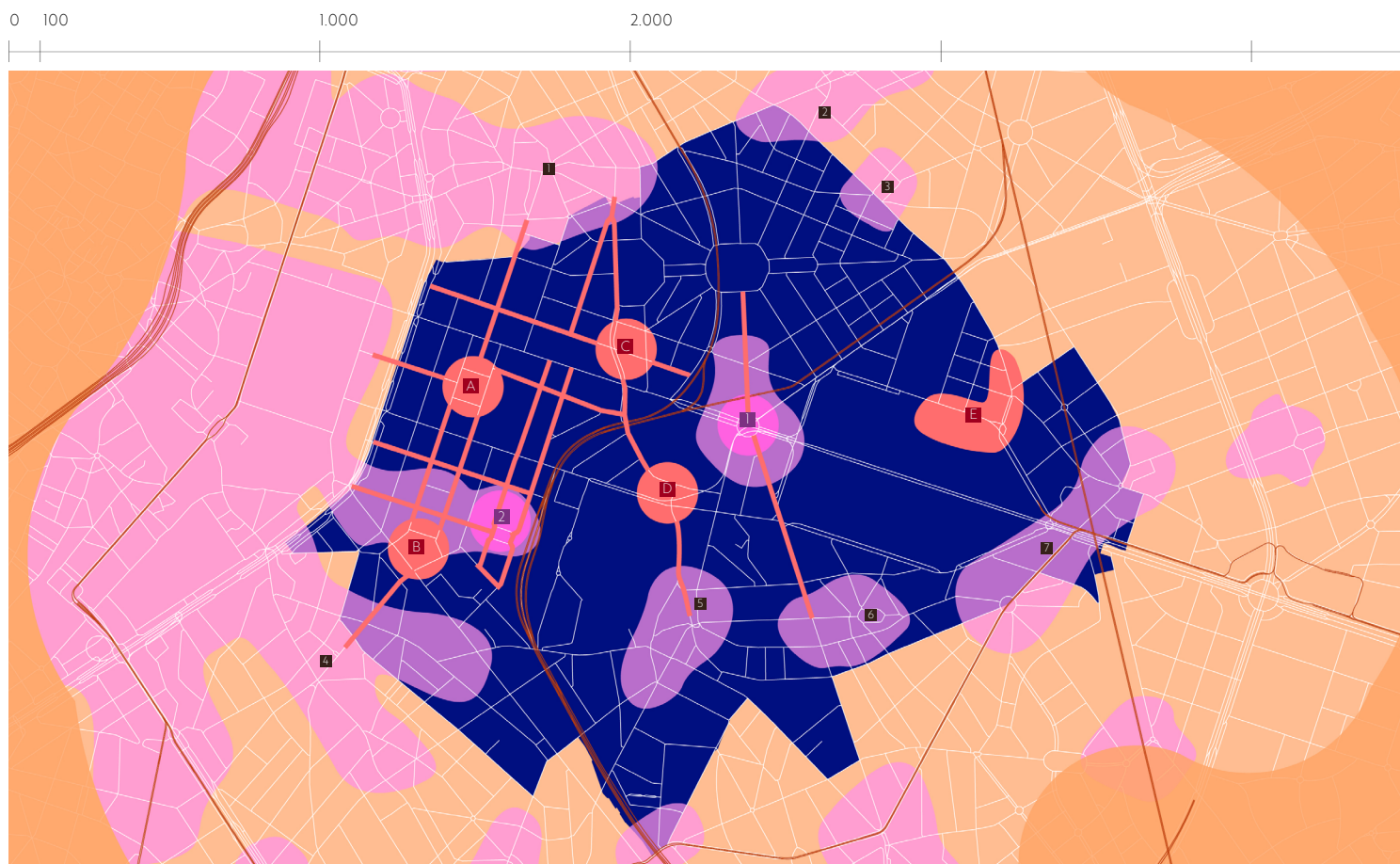
- ontwikkelen van een levendige en aangename buurt voor al haar bewoners en gebruikers
- iedereen in staat stellen gebruik te maken van lokale diensten die essentieel zijn voor het dagelijks leven

De invoering van actieve functies - met name zogenaamde "sociale" functies (voorzieningen, ondersteuning van huisvesting) - moet het netwerk van lokale identiteitskernen versterken. De ambitie is om alle bewoners de mogelijkheid te bieden van deze functies dicht bij huis gebruik te maken en tegelijkertijd de buurtidentiteiten te versterken die een emotioneel gevoel ten aanzien van de woonomgeving creëren. In de visie wordt als eerste stap voorgesteld de bestaande LIK's in de wijk te versterken, met name:

- LIK Schuman: in het hart van de Europese wijk, is dit een van de meest emblematische plaatsen van de perimeter

(EU, Jubelpark), reeds dynamisch maar voornamelijk tijdens kantooruren. De ontwikkeling van woningen in de Archimedesstraat en de Froissartstraat (prioritaire ontwikkelingsassen voor de residentiële functie) zal bijdragen tot de diversificatie van de gebruikers van deze zone. De inplanting van meer lokale diensten en voorzieningen moet het mogelijk maken deze lokale identiteitskern te versterken, zodat het een leefpool wordt waarvan de dynamiek niet langer uitsluitend door de kantooruren wordt bepaald. Deze LIK mag echter zijn Europese dimensie niet verliezen, en de wijk kan worden geactiveerd door middel van programma's die meer banden creëren tussen de instellingen en de bewoners en andere gebruikers, en die ook een belangrijk deel van het toeristische circuit vormen.

- LIK Luxemburg: deze LIK is tegenwoordig vooral verbonden met het Luxemburgplein, waar verschillende

LOKALE IDENTITEITSKERN IN DE EUROPESE WIJK

- Te versterken lokale identiteitskernen
- Te creëren lokale identiteitskernen
- 1 Brussel - Schuman
- A Brussel - Frère-Orban
- C Brussel - Maalbeek
- E Brussel - Jubelpark-Notelaars
- 2 Brussel - Luxemburg
- B Brussel - De Meeûs
- D Brussel - Jean Rey
- 1 Sint-Joost - Verbist
- 3 Schaarbeek - Ardense Jagers
- 5 Etterbeek - Jourdan
- 7 Etterbeek - Merode - Sint-Pieters
- 2 Schaarbeek - Dailly
- 4 Elsene - Matonge
- 6 Etterbeek - Van Meyel
- Prioritaire ontwikkelingsas voor de residentiële functie

horecagelegenheden en een wekelijkse markt zijn, en met de Luxemburgstraat in het westen, die het plein met Troon verbindt. Met de aanwezigheid van de De Meeûssquare kan deze LIK aanzienlijk worden versterkt om een belangrijke gemengde en actieve pool te vormen van de Leopoldwijk langs de Luxemburgstraat en rond de square, waarvan de gebruiksmogelijkheden moeten worden herzien. De inplanting van meer lokale diensten en voorzieningen zal zorgen voor een grotere sociale mix in dit gebied dat zeer populair is bij Europese werknemers.

Binnen de perimeter moeten er vijf LIK's worden geïnitieerd:

- LIK Frère-Orban: in de as van de squares die als prioritaire ontwikkelingsas voor de residentiële functie is aangewezen, hebben de square en de omgeving ervan het potentieel om een klein residentieel centrum te worden dat gericht is op lokale openbare ruimten en buurtdiensten. De Guimardstraat en haar landschappelijke troeven vormen een belangrijke verbinding tussen het centrum van Brussel en de Leopoldwijk: zij moeten worden beschouwd als een toegangspoort tot de residentiële ruimten van de Europese wijk.
- LIK De Meeûs: dicht bij de bestaande LIK Luxemburg is een transformatiemogelijkheid op lange termijn vastgesteld: de verbouwing van het Helmut Kohlgebouw ten zuiden van de De Meeûssquare tot een complex met gemengde woningen en actieve functies, zodra het door de EU is verlaten (verwachte timing 2028). De activering van dit punt is van cruciaal belang omdat het de Leopoldwijk verbindt met het Londenplein, de eerste schakel in het netwerk van bewoonde en geactiveerde plaatsen in Elsene.
- LIK Jean Reyplein: het Jean Reyplein en zijn omgeving zijn al bezet door bewoners en wandelaars en kunnen een belangrijk nieuw stedelijk centrum worden, een schakel tussen een belangrijke mobiliteitsas en de residentiële figuur van de Maalbeekvallei. Het Jean Reyplein lijdt vandaag onder een gebrek aan activering en een versnipperde ontwikkeling van de gevels en de toegang tot het Leopoldpark. Het moet worden beschouwd als het stedelijk brandpunt van het Leopoldpark dat een breed scala van gebruikers verwelkomt: bewoners, bezoekers (als onderdeel van het cultureel parcours) en werknemers.
- LIK Jubelpark-Notelaars: naast zijn supralokale emblematische dimensie moet het Jubelpark deel uitmaken van het lokale weefsel als een groene ruimte die door de inwoners kan worden toegeëigend en sociale betrekkingen kan genereren. De sportzone, die reeds door de plaatselijke bevolking wordt gebruikt maar moet worden versterkt, kan worden gebruikt om een nieuwe LIK te ontwikkelen die het park met de bewoonde randen verbindt. De Notelaarsstraat geldt als een te activeren as (buurtwinkels en horeca tot aan het de Jamblinne de Meuxplein).
- LIK Maalbeek: de Maalbeekdaktuin is een lokale openbare ruimte op het kruispunt tussen de site van de Europese Commissie en de bewoonde wijk ten noorden van het zuiden van Ambiorix, die bedreigd wordt door de vestiging van kantoren. De herkwalificatie ervan en de inplanting van actieve woonondersteunende functies moeten de residentiële dynamiek van dit gebied versterken. De transformatie van het westelijke deel van huizenblok 130 is een kans op lange termijn om deze LIK te ondersteunen.

→
EUROPESE WIJK
Jourdanplein

ONTWIKKELEN VAN HET AANBOD VAN DIENSTEN EN VOORZIENINGEN

- **versterken van het aanbod van winkels, diensten en voorzieningen in verband met de residentiële ontwikkeling**
- **verzoenen van de lokale behoeften met de supralokale invloed van de Europese wijk**

De versterking van de residentiële functie binnen de Europese wijk gaat gepaard met de ambitie om het aanbod van diensten, winkels en voorzieningen te verrijken, met name in de bovengenoemde LIK's. Uit de huidige tekorten blijkt dat er in verschillende sectoren aanzienlijke behoeften bestaan, die met de komst van nieuwe inwoners nog groter zullen worden. Bovendien heeft de Europese wijk weliswaar een sterk symbolisch imago, maar dit imago heeft moeite om synergieën tot stand te brengen met de lokale en bewoningsdynamiek. Bestaande bovenlokale voorzieningen verliezen aan aantrekkelijkheid. Het netwerk van voorzieningen, diensten en winkels moet dus de nieuwe residentiële dynamiek ondersteunen, de stedelijke elementen met supralokale reikwijdte als drager van een sterke identiteit consolideren en verbindingen leggen tussen deze twee schalen en de verschillende betrokken doelgroepen.

Er kunnen 3 gebieden met verschillende uitdagingen worden afgebakend:

- door de huidige monofunctionaliteit is de Leopoldwijk de wijk met het grootste gebrek aan infrastructuur ter ondersteuning van het residentiële leven, inclusief in termen van winkels. De bestaande LIK's Schuman en Luxemburg en de nog te creëren LIK's Frères-Orban en Jean Rey zijn dus de stedelijke centra die bij voorrang moeten worden versterkt met lokale infrastructuren die in essentiële behoeften voorzien en programma's om de openbare ruimte te activeren. Een belangrijke uitdaging voor de Leopoldwijk is het vermogen om de behoeften van de bewoners met die van de werknemers samen te brengen, zodat een sociale mix ontstaat die voelbaar is in de gebruiksmogelijkheden van de wijk. De zeer goede bereikbaarheid van de wijk maakt deze een geschikt gebied voor de vestiging van een nieuwe voorziening van grootstedelijke omvang, met extra mogelijkheden voor sociale vermenging (gebruikers van buiten de wijk).
- het gebied van het Jubelpark en het Leopoldpark wordt gekenmerkt door uitdagingen met een sterke nationale en internationale uitstraling. De bestaande culturele voorzieningen moeten worden verbeterd en hun zichtbaarheid moet worden vergroot, zodat de Europese wijk in de culturele en toeristische routes wordt opgenomen. Zij bevinden zich aan de rand van de locatie van de Commissie en de Europese Raad en liggen in een groene ruimte die door de bewoners wordt gebruikt, en vormen de hoeksteen van de totstandbrenging van banden tussen de Europese identiteit en

de identiteit van de bewoners van de wijk.

- de randgebieden van de perimeter (bewoonde wijken) hebben behoeften waarin het idee van de buurtstad centraal staat. Deze buurten, die minder goed worden bediend, zijn nog meer aangewezen op de LIK's die dus moeten worden versterkt om de sociale cohesie en de toegankelijkheid tot woonondersteunende functies te versterken. De inplanting van horecaken of gespecialiseerde voorzieningen kan niettemin een manier zijn om externe gebruikers (werknemers van de EW of anderen) naar deze wijken te halen en zo bij te dragen tot het weven van een doorlopend netwerk van de Europese wijk en haar context.

De ingeplante voorzieningen en diensten moeten bijdragen tot de diversificatie van het bestaande aanbod, dat op werknemers is gericht, vaak particulier is, een hoge kwaliteit heeft en ontoegankelijk is voor kansarme huishoudens. Ook moet worden gestreefd naar een diversiteit van winkels en doelgroepen, met name in de levensmiddelen- en de horecasector. De prioritaire voorzieningen en paramedische diensten die in de Europese wijk moeten worden ontwikkeld, zijn de volgende:

- eerstelijnsgezondheidsvoorzieningen, met name in de statistische sectoren Square en Europa (momenteel is er een tekort aan binnen deze sectoren);
- paramedische diensten;
- medische huisvesting voor ouderen;
- voorzieningen voor kinderopvang (met uitzondering van plaatsen voor werknemers van de Europese instellingen);
- multifunctionele en gediversifieerde sportfaciliteiten;
- lokale culturele voorzieningen (bibliotheek, cultureel wijkcentrum enz.) en vestigingen die zorgen voor een verbinding tussen de bewoners en de grote culturele instellingen die reeds in de wijk aanwezig zijn;
- middelbaar onderwijs: een regionale behoefte die in de Europese wijk zou kunnen worden opgevangen en gezinnen naar de wijk zou kunnen aantrekken.

Alle ingeplante voorzieningen, diensten en winkels mogen niet worden gekoppeld aan de plaatselijke residentiële dynamiek of aan de culturele en symbolische uitstraling van de Europese wijk. Net als de andere prioritaire ontwikkelingspolen moet ook deze ruimte bieden aan alle soorten stedelijke functies. Vooral productieve functies moeten hun plaats kunnen vinden in de wijk. Daarom moet aandacht worden besteed aan de keuze van de locatie van dergelijke programma's, zodat een co-existentie van coherente functies wordt gewaarborgd die niet ten koste gaat van de kwaliteit van de leefomgeving, noch van de burgerlijke, culturele en toeristische symbolen van de Europese wijk.

Ontwikkelen van een wijkintensiteit

EEN INTENSITEIT OP OOGHOOGTE

- bieden van een rijke en gezellige ervaring van de Europese wijk aan alle gebruikers
- activeren van de openbare ruimte, creëren van verbanden tussen bebouwde en open ruimten en sociale controle

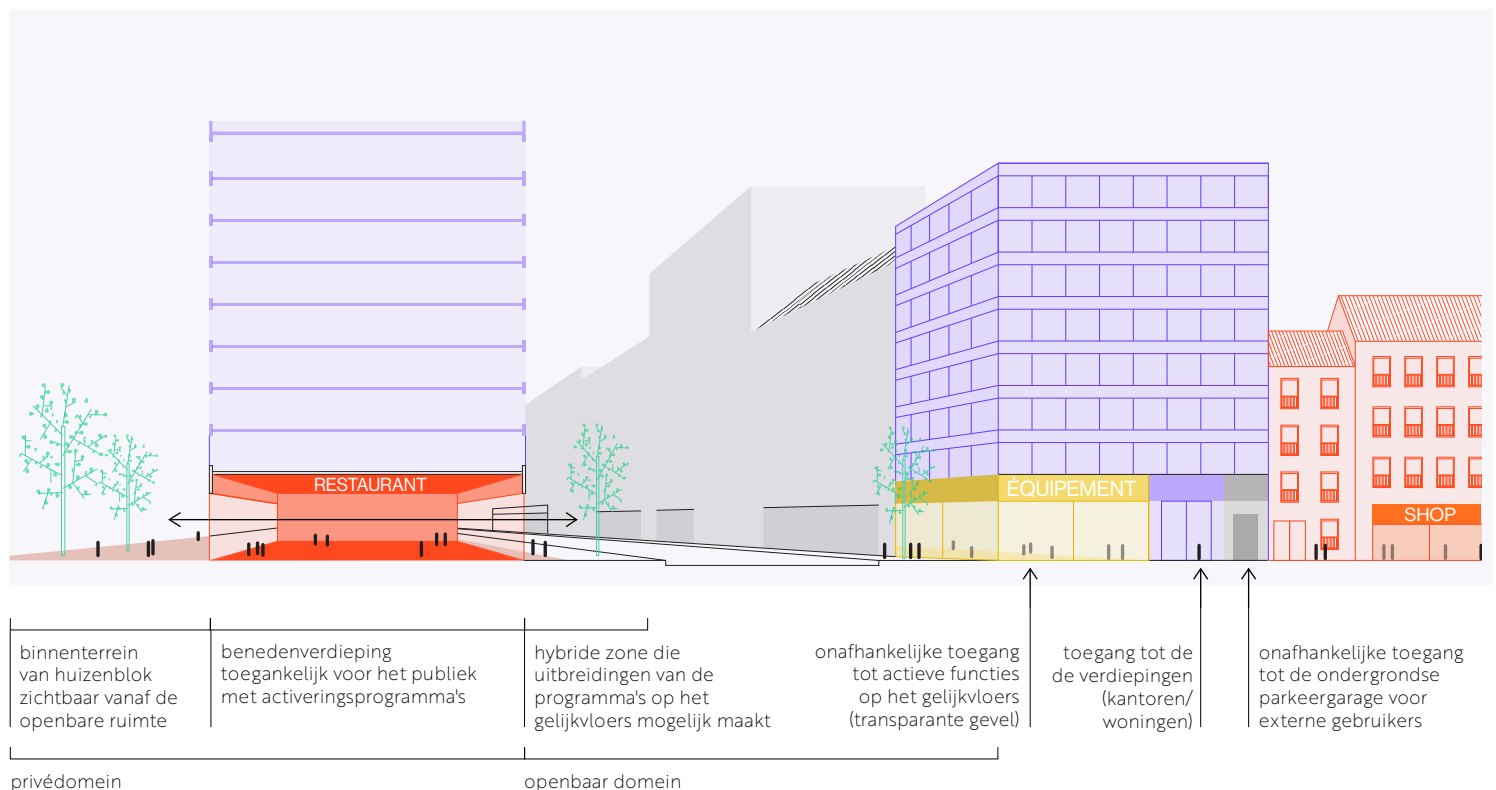
De Europese wijk moet in de eerste plaats vanuit de openbare ruimte en op ooghoogte worden ervaren, zodat de uitgedachte gebruiksvormen in de openbare ruimte en in de sokkels van de gebouwen moeten worden gekozen met het oog op dit verlangen naar activering, in tegenstelling tot de functies die zich op een hoger niveau bevinden, afgezonderd van de openbare ruimte en dus geschikt voor functies die een zekere mate van privacy vereisen (woningen, kantoren). De inplanting van actieve programma's op de benedenverdieping van de gebouwen vereist de ontwikkeling van architecturale projecten die zijn aangepast aan het onthaal van deze functies. In het bijzonder moet aandacht worden besteed aan de volgende elementen:

- de visuele porositeit tussen de openbare ruimte en het interieur van het gebouw, of zelfs het binnenterrein van de huizenblok. De transparantie van de gevels ter hoogte van de sokkel is onontbeerlijk om een dialoog tot stand te brengen tussen binnen- en buitengebruik en om sociale controle over de openbare ruimten mogelijk te maken.
- de fysieke porositeit, door de regelmatige plaatsing van toegangen in de gevel. De flexibele openingsregelingen die variabiliteit mogelijk maken in de mate van opening van de gevel naar de openbare ruimte worden aangemoedigd, met

name voor gebouwen waarin grootschalige voorzieningen zullen worden ondergebracht.

- de dimensionering van de benedenverdieping, met name de hoogte ervan, die de mogelijkheid garandeert om verschillende functies in te planten en de bovenliggende verdiepingen van de sokkel een ander statuut geeft;
- de flexibiliteit van het interne plan van de sokkel, waardoor de activiteiten op lange termijn (bestemmingswijziging) of op korte termijn (geoptimaliseerde tijdstippen met verschillende complementaire functies) kunnen evolueren;
- in voorkomend geval moet de omgeving van het gebouw op privéterrein zodanig worden ontworpen dat zij de openbare ruimte en het gelijkvloers met elkaar verbindt. Zij moeten worden beschouwd als onderdeel van de basis van het gebouw en moeten gezelligheid, ontmoetingen en toe-eigening door de gebruikers bevorderen (geïntegreerd stadsmeubilair, licht, begroeiing die geen barrière opwerpt tussen de openbare ruimte en de benedenverdieping, terrassen en andere uitbreidingen van binnenactiviteiten, doorlopende open ruimte, enz.).

Hoewel de meeste moderne en postmoderne gebouwen al enkele van deze architecturale kwaliteiten bezitten, vereist een reconversie vaak aanpassingen ter hoogte van de sokkel om de dialoog tussen de openbare ruimte en de bebouwde ruimte te versterken.

BEVORDEREN VAN HET CHRONO-URBANISME EN DE FLEXIBILITEIT VAN DE PROGRAMMA'S

→ diversifiëren van de termijnen voor de activering van de wijk

Een bewoonde, levendige en gezellige wijk is een wijk die stedelijke intensiteit genereert in verschillende tijdsbestekken. De stad die slaapt, de stad die werkt, de stad die plezier maakt, enz. moeten samenleven in eenzelfde ruimte die dan kneedbaar wordt en zich aanpast aan het gebruik en het publiek naargelang de tijd, op regelmatige basis (volgens dienstregelingen) of op ad-hoc basis (bijvoorbeeld tijdens evenementen). Bij de programmering van een privéterrein moet dus rekening worden gehouden met de reeds in de context aanwezige programma's teneinde bij te dragen tot de diversificatie van de activeringstijden, waarbij de verenigbaarheid van de verschillende gebruiksmogelijkheden moet worden gewaarborgd.

De huidige dichtheid van de Europese wijk vereist de inplanting van nieuwe activeringsprogramma's in de bestaande bebouwing, en de toegenomen behoeften in verband met de residentiële ontwikkeling van de wijk zullen een zekere gronddruk veroorzaken in een wijk waar deze reeds hoger is dan het gemiddelde van het gewestelijke grondgebied. De uitdaging bestaat er dus in om binnen dezelfde ruimte verschillende gebruiksmogelijkheden te combineren.

Er kunnen mogelijkheden worden gevonden om programma's die op complementaire tijdstippen worden uitgevoerd, te combineren:

- de lokalen van de scholen kunnen worden gebruikt door externe gebruikers (klaslokalen open voor buurtverenigingen, sportfaciliteiten open voor het publiek, enz.);
- de schoolpleinen kunnen buiten de schooluren voor het publiek worden opengesteld en zodanig worden ingericht dat zij bijdragen tot het aanbod aan openluchtrecreatievoorzieningen voor de bewoners van de wijk;
- de oorspronkelijk voor werknemers bestemde restauratieruimten moeten voor iedereen toegankelijk zijn en bijdragen aan de animatie van de wijk buiten de kantooruren (met name in het weekend);
- de coworkingplekken kunnen functies herbergen die aangepast zijn aan een breder publiek (bibliotheekhoek, hosting van culturele evenementen, flexibel en toegankelijk aanbod voor studenten, enz.);
- de vergaderzalen van de kantoorgebouwen kunnen openstaan voor buurtverenigingen.

AANMOEDIGEN VAN DE TIJDELIJKE BEZETTING VAN LEEGSTAANDE RUIMTEN

→ benutten van de beschikbare oppervlakken om nieuwe functies in de Europese wijk in te voegen

→ bevorderen van een duurzaam gebruik van bestaande gebouwen, voorbereiden en testen van nieuwe gebruiksmogelijkheden

De ambitie om leegstaande kantooruimte te converteren gaat gepaard met lange operationele en technische processen. Om de ambitie van multifunctionaliteit waar te maken, moeten acties op korte termijn in gang worden gezet. De tijdelijke bezetting van leegstaande ruimten wordt aangemoedigd, met name door actoren die een gebruik en publiek genereren

dat complementair is aan de reeds in de wijk bestaande gebruiksmogelijkheden, actoren met een laag inkomen (kunstenaars, non-profitorganisaties enz.) en met een lokaal bereik. De tijdelijke bezettingen kunnen de vorm aannemen van een prefiguratie van nieuwe vormen van gebruik, met name bij de reconversie van een voorziening. In beide gevallen maken zij het mogelijk nieuwe dynamieken te testen en moeten zij bijdragen tot het voeden van langetermijnprojecten. Overleg-/co-creatieprocessen voor tijdelijke of permanente projecten begeleiden de opbouw van een programma dat is aangepast aan de behoeften van de bewoners en gebruikers van de wijk.

Betrekken van de kantoren bij het wijkleven

GELIJKVLOERSE VERDIEPINGEN VAN KANTOORGEBOUWEN DIE OPENSTAAN VOOR DE BUURT EN ONAFHANKELIJK ZIJN

- **invoeegen van activeringsprogramma's in kantoorgebouwen, waarbij een mix van functies en doelgroepen wordt aangemoedigd**

Het is de bedoeling dat de Europese wijk een kantorenwijk blijft. Het is dus van essentieel belang dat de rol van deze kantoren in een multifunctionele wijk opnieuw wordt bekeken. De kantoorgebouwen moeten onder meer bijdragen tot de gezelligheid van de wijk door op de begane grond te voorzien in actieve programma's die openstaan voor de buurt. Deze programma's kunnen worden gekoppeld aan de kantoorfunctie, maar moeten ook toegankelijk zijn voor andere doelgroepen: kantine, coworkingplek, kinderopvang die niet uitsluitend voor werknemers is gereserveerd, enz. De exploitatie en het beheer van de benedenverdiepingen in

kantoorgebouwen is een belangrijk punt bij de verwezenlijking van deze ambitie. Een afzonderlijk en onafhankelijk beheer en de toegang tot de sokkels vanuit de kantoorruimten op de verdiepingen zullen een verscheidenheid aan gebruiksvormen en andere tijdsbestekken dan die van de kantoren mogelijk maken. In gevallen waarin de inpassing van programma's die openstaan voor de wijk strikt onmogelijk is (met name in het geval van gebouwen die niet kunnen worden aangepast aan de veiligheidseisen van bepaalde zeer gevoelige instellingen), moeten de benedenverdiepingen niettemin zodanig worden ontworpen dat zij deelnemen aan de activering van de buurt, met name door de architecturale behandeling van de sokkels (transparantie van de gevel, flexibiliteit van het interieur en dimensionering die een mogelijke evolutie op lange termijn naar actieve programma's mogelijk maakt).

DELEN VAN BESTAANDE ONDERGRONDSE PARKEERGARAGES

- **ruimte vrijmaken voor vergroening van de openbare ruimte**
 → **exploiteren van bestaande ondergrondse parkings**

De Europese wijk heeft het voordeel bijzonder goed uitgerust te zijn met ondergrondse parkings: de parking Wet biedt 780 parkeerplaatsen aan en veel kantoorgebouwen beschikken over één tot drie niveaus aan ondergrondse parkeergelegenheid, die tegenwoordig soms onderbenut zijn. In de visie wordt daarom aangedrongen op het gebruik van bestaande parkeerplaatsen:

- in het kader van reconversieprojecten voor woningen moeten bestaande ondergrondse parkings worden gebruikt om bewoners parkeergelegenheid te bieden en toegankelijk worden gemaakt voor externe gebruikers;
- de private ondergrondse parkings zouden toegankelijk gemaakt moeten worden voor externe gebruikers om de vermindering van het aantal parkeerplaatsen langs de openbare weg te compenseren.

De toepassing van het BWLKE zal leiden tot een geleidelijke vermindering van het aantal ondergrondse parkeerplaatsen in kantoorgebouwen om het woon-werkverkeer per motorvoertuig te beperken. Wanneer een leegstaande of gedeeltelijk leegstaande parking niet kan worden ingezet om de vermindering van het aantal parkeerplaatsen op straat te compenseren, moet de herbestemming ervan worden bestudeerd, met name voor programma's die openstaan voor het publiek. Een slimme exploitatie van de ondergrondse parkings is van essentieel belang omdat daarmee het aanbod kan worden geoptimaliseerd en dus het parkeren op straat drastisch kan worden verminderd, wat dan weer de kwaliteit van de openbare ruimte in de Europese wijk zal helpen verbeteren.

EUROPESE WIJK

Kantoorgebouw, Guimardstraat 9. Het gelijkvloers is transparant, maar is momenteel niet geactiveerd voor publiek toegankelijke functies.

EUROPESE WIJK

Kantoorgebouw Helmut Kohl, De MeeÛsquare 8. Het gelijkvloers is transparant maar niet geactiveerd.

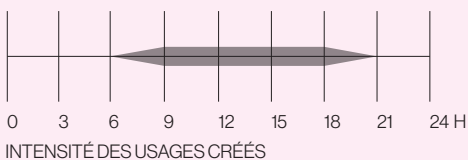
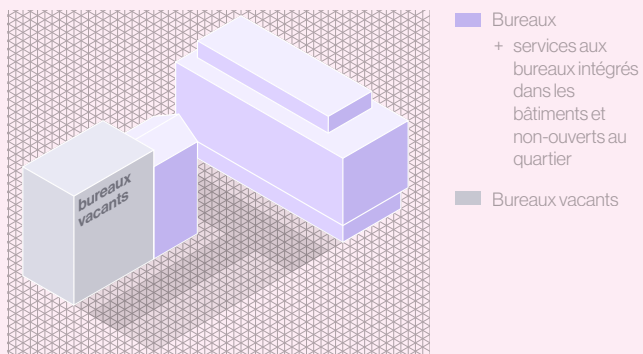

EUROPESE WIJK

Kantoorgebouw, Froissartstraat 50. Het gelijkvloers werd ondoorzichtig gemaakt en biedt geen plaats aan actieve functies die toegankelijk zijn voor het publiek.

VANDAAG

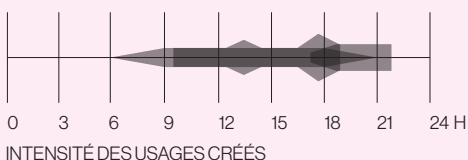
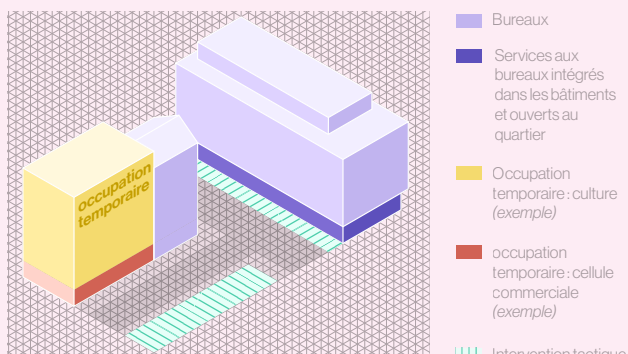
Tegenwoordig wordt de wijk gekenmerkt door een monofunctionaliteit en een overheersende kantoorfunctie. De wijk wordt bijna uitsluitend tijdens de kantooruren bezocht door een zeer homogeen publiek (werknemers) en is niet erg geanimeerd. De interactie tussen de diverse vormen van gebruik in de bebouwde omgeving en de openbare ruimte is bijna onbestaande.

KORTE TERMIJN

Om de monofunctionaliteit van de wijk op korte termijn tegen te gaan, beveelt de visie het volgende aan:

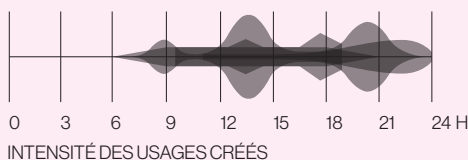
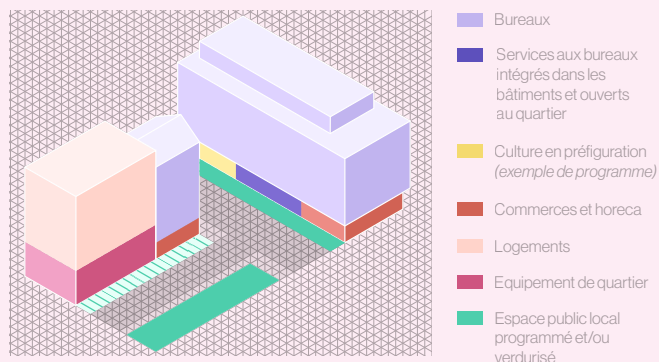
- 1 **tijdelijke bezetting van leegstaande kantoren** met programma's die een diversificatie van het gebruik mogelijk maken (cultuur, sport enz.).
- 2 de inplanting aanmoedigen van **programma's die openstaan voor de buurt in de sokkels van de kantoorgebouwen** (dit kunnen diensten voor werknemers zijn, die echter openstaan voor andere gebruikers).
- 3 **tactische inrichtingen van de openbare ruimten** initiëren om de diversificatie van het gebruik in de open lucht en de koppeling met de bebouwde programma's aan te moedigen.

MIDDELLANGE TERMIJN

Om de monofunctionaliteit van de wijk op middellange termijn tegen te gaan, beveelt de visie het volgende aan:

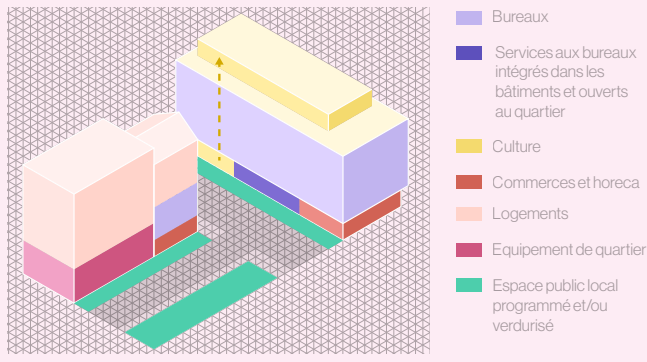
- 1 **reconversie van kantoren in woningen**, met opnemng van programma's ter ondersteuning van de huisvesting in de sokkels.
- 2 aanmoediging van de inlassing van programma's die openstaan voor de wijk in de sokkels van de kantoorgebouwen, met inrichtingen die het mogelijk maken **de binnenruimten zichtbaar te maken vanuit de openbare ruimte**. Lange kantoorgebouwen kunnen verschillende programma's in hun sokkels onderbrengen (waardoor de schaal tot een menselijke maat wordt teruggebracht), en verschillende programma's die op verschillende tijden werken kunnen eenzelfde ruimte delen.
- 3 opnieuw inrichten van **de openbare ruimten** om de **uitbreiding van de in de sokkels aanwezige gebruiksmogelijkheden mogelijk te maken**.

LANGE TERMIJN

Om de monofunctionaliteit van de wijk op lange termijn tegen te gaan, beveelt de visie het volgende aan:

- 1 **doorgaan met de verbouwing van kantoren** die leeg komen te staan door de toename van het telewerken (met name voor de Europese instellingen).
- 2 doorgaan met de opnemng van activeringsprogramma's, met name voor **voorzieningen met een lokale of bovenlokale reikwijdte** (cultuur, sport, evenementen enz.). Buiten de sokkels worden deze programma's uitgebreid tot andere ruimten (**daken**, leegstaande verdiepingen enz.), en de sokkels kunnen een toegang tot en een etalage voor deze functies bieden.
- 3 voortzetten van de herinrichting van de openbare ruimte door het stimuleren van **meervoudige toewijzingen en ruime tijdsbestekken**.

→
EUROPESE WIJK
Jourdanplein en
Waversesteenweg

A.2 STEDELIJKE VORMEN, ERFGOED EN DUURZAAMHEID

Bouwprofielen die een hoge levenskwaliteit ondersteunen

DE BESTAANDE DICHTHEID ALS REFERENTIEDICHTHEID

→ voorkomen van een overmatige verdichting van de Europese wijk, die ten koste zou gaan van de bewoonbaarheidskwaliteiten

In tegenstelling tot eerdere plannen bevordert de visie voor de Europese wijk een optimale dichtheid die overeenkomt met de bestaande dichtheid op projectschaal. De ontdundichting van de binnenterreinen van huizenblok vereist geen compensatie van de vernielde oppervlakken. De hoogte van de bestaande gebouwen is de referentie. Verhogingswerken kunnen eventueel van tijd tot tijd worden uitgevoerd, afhankelijk van de configuratie en na bestudering van het effect ervan op de stedelijke context, en op voorwaarde dat zij tot voorbeeld strekken in hun

vermogen om de wijk te activeren, een functionele en sociale mix tot stand te brengen en bij te dragen tot de ontdundichting en vergroening van de binnenterreinen van huizenblok. In alle gevallen wordt bij elk project tot wijziging van de stedelijke vorm rekening gehouden met het stedelijke landschap en worden de bezonningsomstandigheden van de openbare ruimte, het binnenterrein van huizenblok en de naburige gebouwen bevorderd. Er wordt gestreefd naar een dialoog met de omringende bouwprofielen en het behoud van de patrimoniale perspectieven.

ONTDICHTEN VAN DE BINNENTERREINEN VAN HUIZENBLOK

→ omvormen van de binnenterreinen van huizenblok tot een kwalitatief kader voor de ontwikkeling van de residentiële functie en de vergroening

Vandaag stellen we vast dat de huizenblokken van de Europese wijk, met name in de Leopoldwijk, heel wat ruimte innemen, omdat men bij de ontwikkeling van de kantoorfunctie de oppervlakte zoveel mogelijk heeft willen optimaliseren. De binnenterreinen van huizenblokken zijn vaak volledig gemineraliseerd en soms volledig bebouwd. De versterking van de residentiële functie en de intensivering van de diverse vormen van gebruik in de openbare ruimten (activering van de straten) leiden tot een cruciale behoefte aan verkeersluwe open ruimten op de binnenterreinen van huizenblokken. De

uitdagingen van een goede ontdundichting van de binnenterreinen van huizenblokken in de Europese wijk luiden als volgt:

- De ontdundichting van het binnenterrein van huizenblok moet worden uitgevoerd met inachtneming van de stedenbouwkundige situatie en moet worden afgestemd op de ambitie om het bestaande op te waarderen. Er moet worden gestreefd naar samenhang op de schaal van het project (kwalitatieve gemeenschappelijke residentiële open ruimten) en op de schaal van het huizenblok (aansluiting op de straat en op andere percelen, groene continuïteiten).
- De ontdundichting moet gepaard gaan met een maximale ontharding van de bodem om in volle grond te kunnen planten.

Naar een zero-emissiewijk

VOORRANG GEVEN AAN RENOVATIE EN HERGEBRUIK

- beperken van de milieueffecten van projecten in de bebouwde en de open ruimte
- rekening houden met het bestaande als bestanddelen van een gemeenschappelijk erfgoed

De geschiedenis van de Europese wijk wordt gekenmerkt door snelle en zware transformaties waarbij de bestaande gebouwen en middelen werden verwaarloosd en de erfgoedwaarde van de bestaande bebouwing vaak werd genegeerd. In de context van de milieucrisis en gezien het feit dat de bouwsector de grootste veroorzaker is van broeikasgasemissies in Brussel, is het van essentieel belang dat toekomstige transformaties van de Europese wijk gebaseerd zijn op het bestaande, door renovatie van de bebouwing (of rehabilitatie/reconversie) en hergebruik van bestaande hulpbronnen. De visie pleit voor:

- het behoud van de bestaande gebouwen en hun renovatie;

- wanneer het project zwaardere transformaties van de bestaande bebouwing vereist (vooral in het kader van reconversies), het behoud van minstens de bestaande structuur en van zoveel mogelijk bestaande elementen;
- het gebruik van het TOTEM-instrument voor elk renovatie- of bouwproject om te streven naar minimale milieueffecten door gebruik te maken van duurzame materialen en innovatieve bouwsystemen;
- wanneer sloop - wederopbouw noodzakelijk is en in het algemeen het hergebruik van bouwmaterialen.

De laatste jaren zijn in de Europese wijk verschillende gebouwen kort na hun bouw (15-25 jaar) gesloopt, met name kantoorgebouwen. Om te voorkomen dat de bebouwing in zeer korte cycli moeten worden vernieuwd, moet aandacht worden besteed aan het vermogen van constructies om op lange termijn duurzamer en veerkrachtiger te zijn.

VERMINDEREN VAN DE ENERGIEBEHOEFTE EN BEVORDEREN VAN DE PRODUCTIE VAN HERNIEUWBARE ENERGIE

- **bijdragen tot de doelstellingen inzake de vermindering van de directe en indirecte broeikasgasemissies**
- **bevorderen van het ontstaan van een zero-emissiewijk**

Om bij te dragen tot de gewestelijke doelstellingen van het Nationale Energie- en Klimaatplan (NEKP) gaat de transformatie van de Europese wijk gepaard met veeleisende ambities op het gebied van energieverbruik en -productie. De noodzakelijke vermindering van de behoeften en de verhoging van de productie van hernieuwbare energie moeten worden begrepen in een globale aanpak, waarvan het onderdeel "energie" van het memento be.sustainable een van de referentiegeden vormt.

Ingrijpen in het energieverbruik in een bestaande, reeds zeer dichtbevolkte wijk is complex: de actiemogelijkheden richten zich in de eerste plaats op de renovatie van de bestaande bebouwing en met name van haar isolerende buitenschil, haar verwarmingssysteem en haar goede ventilatie.

De eventuele nieuwe constructies moeten qua energie-efficiëntie tot voorbeeld strekken en de strengste normen

nastreven. Behalve de isolatie en de verwarmings- en ventilatiesystemen moeten ook de typologieën en de inplanting van de gebouwen worden uitgedacht om de energiebehoeften te verminderen: bestuderen van de optimale mate van zonlicht om natuurlijke verlichting te bevorderen (zowel voor de nieuwbouw als voor de naburige gebouwen) en tegelijkertijd vermijden van oververhitting alsook streven naar een compacte bebouwing met minder energieverlies.

Het gebruik van hernieuwbare energie moet worden aangemoedigd en veralgemeend en bij alle renovatie- of bouwprojecten moet de integratie van installaties voor de productie van hernieuwbare energie in overweging worden genomen. Zonne-energie (via fotovoltaïsche panelen) en geothermische energie voor grote bebouwde gebieden zijn de meest geschikte bronnen van hernieuwbare energie. De integratie van warmtepompen in de gebouwen wordt aangemoedigd, omdat zij minder energie-intensief zijn dan conventionele verwarmingssystemen (gebruik van een hernieuwbare energiebron en goede duurzaamheid).

EUROPESE WIJK

Wetstraat 99,
muurschildering door
NovaDead gezien
vanaf de Jacques de
Lalaingstraat

Opwaarderen van de patrimoniale bouwwerken en landschappen

WAARDEREN VAN DE PATRIMONIALE DIVERSITEIT VAN DE BOUWWERKEN IN DE EUROPESE WIJK _____

- versterken van de aantrekkelijkheid van de Europese wijk, opwaarderen van haar identiteit
- onder de aandacht brengen van de architecturale en stedenbouwkundige kwaliteiten van de patrimoniale bouwwerken van de Europese wijk

De Europese wijk onderscheidt zich van de andere Brusselse wijken door haar brutale stedenbouwkundige en architecturale metamorfoses die verband houden met de opeenvolgende sociale mutaties, een geplande stedenbouw en de inplanting van de Europese instellingen. Er zijn nog enkele getuigen van de residentiële bestemming van de wijk tijdens de eerste vormen van verstedelijking te vinden: herenhuisen rond de Frère-Orbansquare, de De Meeûssquare en het Luxemburgplein. Het interbellum, en vervolgens de aanwijzing van Brussel als zetel van de Europese instellingen in 1958, deed de vraag naar kantoorruimte sterk toenemen: de dambordmorfologie van de Leopoldwijk maakte het gemakkelijk percelen te groeperen voor de bouw van grootschalige en meer functionele gebouwencomplexen aangepast aan de kantortypologie en daarbij over het algemeen tabula rasa te maken van de bestaande neoklassieke gebouwen. Ondanks het feit dat ze zijn verschenen na de vernietiging van het oudere erfgoed, zijn de

vele naoorlogse gebouwen in de Europese wijk getuigen van een tijdperk, zijn codes en waarden, en dragen zo bij tot het collectieve geheugen en de identiteit van de wijk. Hedendaagse ontwikkelingen in de Europese wijk moeten rekening houden met dit erfgoed en het helpen versterken, net als alle gebouwen met erfgoedwaarde die van voor de oorlog dateren. Voor elk project binnen de Europese wijk zijn de ambities als volgt:

- De studie van de erfgoedcontext waarin een project kadert, moet systematisch gebeuren. De uitdaging bestaat erin de elementen van opmerkelijke erfgoedwaarde, evenals de materiële en immateriële componenten van de identiteit van de plaats te bepalen om ze te helpen behouden, zichtbaar te maken en te versterken.
- De bestaande bebouwing moet systematisch worden gezien als een basis om mee te werken. De in de inventaris opgenomen en/of wettelijk beschermde bouwwerken krijgen bijzondere aandacht om hun behoud te waarborgen, maar alle bestaande gebouwen moeten worden bestudeerd om hun architecturale en stedenbouwkundige kwaliteiten vast te stellen, met het oog op de opwaardering ervan in het kader van een project dat de geschiedenis van de site combineert met hedendaagse uitdagingen.

EUROPESE WIJK

Conferentiecentrum
Residence Palace, in
art-decostijl

EUROPESE WIJK

Loopbrug en postmodernistisch gebouw van het Comité van de Regio's en het Europees Economisch en Sociaal Comité

EUROPESE WIJK

Conferentiecentrum Albert Borschette van de Europese Commissie in brutalistische stijl

EUROPESE WIJK

Raad van State, herenhuis van de Markies van Assche

EUROPESE WIJK

Europees Parlement en Voormalig Instituut voor Anatomie en Histologie van het Jourdanplein

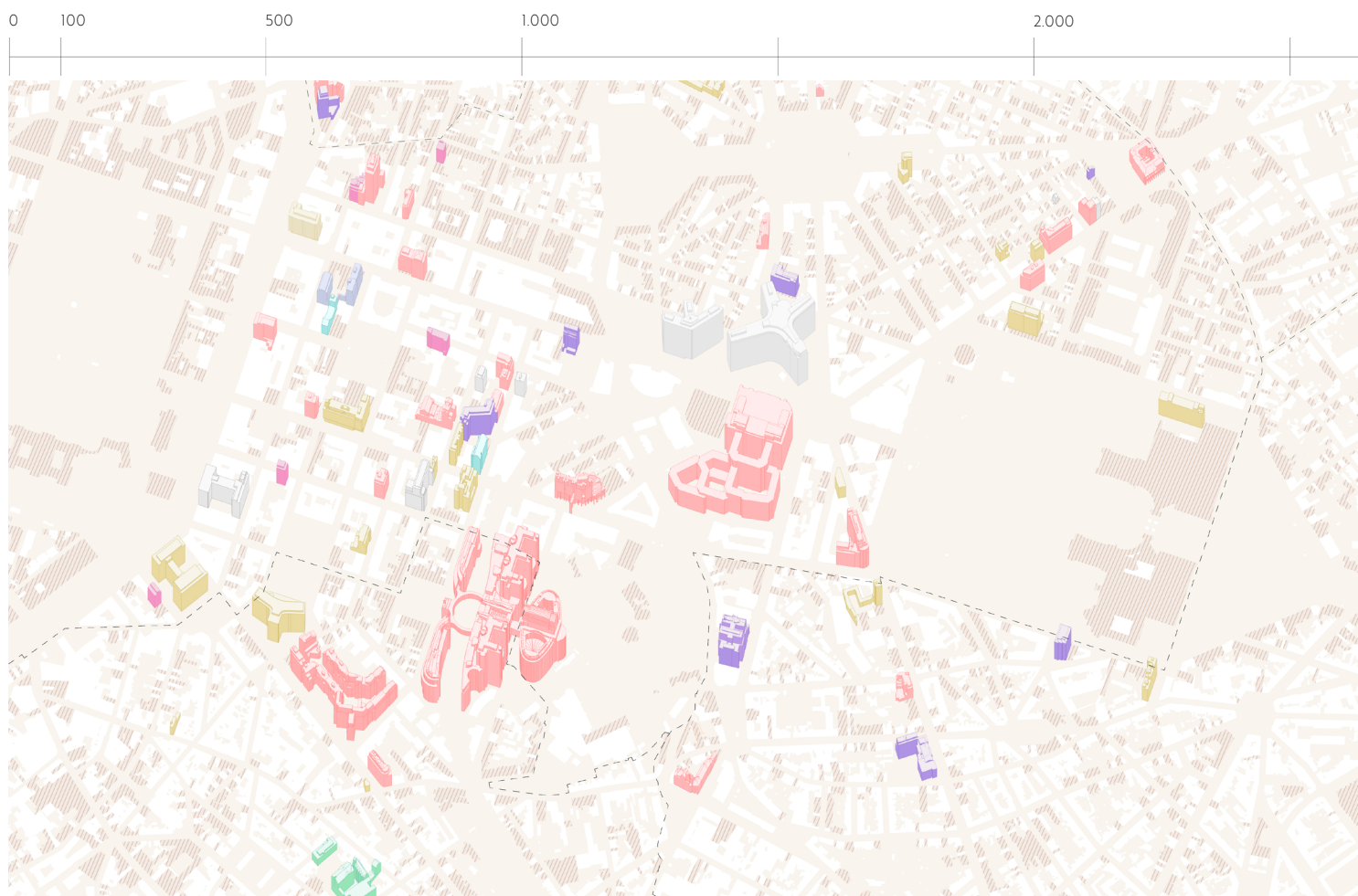
→ **benutten van de architecturale kwaliteiten van de naoorlogse gebouwen om de mix aan functies te verwelkomen**

De Europese wijk biedt een bijzonder rijk panorama van de architecturale trends van de afgelopen zeventig jaar. Verschillende stijlen komen naast elkaar voor en er is een concentratie van bouwwerken die bijzonder representatief zijn voor het modernisme en het postmodernisme. Sommige gebouwen - zoals het Europees Parlement of de Mercator - zijn iconen van deze bouwstijlen. Ondanks de grote verscheidenheid aan periodes en stijlen kan een zekere samenhang en esthetische uniformiteit worden waargenomen, met name in de Leopoldwijk: gebruik van edele en duurzame materialen (steen, beton, metaal) en sobere lichte of donkere tinten, driedimensionaal bewerkte gevels die op de straat zijn gericht, duidelijke en heldere structurele ritmes, afwerking van de sokkels die verschilt van die van de verdiepingen erboven.

De naoorlogse kantoorgebouwen zijn lange tijd onderworpen geweest aan een zeer korte levens- en sloop-verbouwingscyclus zodra zij als verouderd werden beschouwd. De visie voor de Europese wijk is erop gericht de houding tegenover deze gebouwen met hun tot nu toe ondergewaardeerde erfgoedkwaliteiten te veranderen. Bij ingrepen op dergelijke

gebouwen moet nu rekening worden gehouden met de architecturale mogelijkheden die zij bieden in het kader van een renovatie en/of reconversie. De gebouwen die opgetrokken werden vanaf 1945 hebben kwaliteiten die kunnen worden benut om opnieuw een functionele mix in te voeren:

- Zij bestaan over het algemeen uit een lichte structuur die flexibiliteit in de binneninrichting en dus in hun programmering mogelijk maakt. De reconversie van kantoorgebouwen in woningen kan ten minste geschieden door behoud van de bestaande structuur van het gebouw.
- Hun sokkel wordt vaak anders behandeld dan de verdiepingen erboven: ze zijn hoger en hebben transparante gevels, waardoor actieve functies in verbinding met de openbare ruimte kunnen worden ingeplant. Tot nu toe werd de transparantie van de sokkels vaak opgeheven door ondoorzichtige stickers aan te brengen op de ramen op de benedenverdieping van kantoorgebouwen.
- Verscheidene moderne of postmoderne gebouwen hebben een benedenverdieping die inspringt ten opzichte van de gevel van het gebouw, waardoor tussenruimten ontstaan, privé maar open naar de openbare ruimte en beschut. Deze ruimten kunnen worden geactiveerd: het is denkbaar dat uitbreidingen op de benedenverdiepingen worden ontwikkeld in lijn met culturele, commerciële of recreatieve functies.

BOUWWERKEN VAN OPMERKELIJKE ERFGOEDKUNDIGE WAARDE

■ bouwwerken opgenomen in de inventaris van Urban die van vóór 1945 dateren

naoorlogse bouwwerken van erfgoedkundige waarde

■ postmodernisme	■ naoorlogs modernisme	■ brutalisme	■ internationaal
■ modern classicisme	■ neoclassicisme / schone kunsten	■ hightech	■ eclecticisme en varia

BEHOUDEN VAN DE GEËRFDE STADSVORMEN

→ ervoor zorgen dat bij de ontwikkeling van de wijk de oorspronkelijke stedelijke structuur wordt gerespecteerd

De Europese wijk heeft binnen de eigen perimeter een verscheidenheid aan stadsvormen die getuigen van haar ontstaan en vroegere ontwikkelingen. Toekomstige transformaties moeten zodanig in dit stedelijke geheel worden ingepast dat het bestaande landschap niet wordt verstoord en dat de specifieke kenmerken van het stedelijk weefsel in de identiteit van de wijk worden opgenomen.

De Leopoldwijk verschilt van de rest van de perimeter (en meer in het algemeen van het Brussels stedelijk weefsel) door zijn Hippodamisch grondplan: de straten zijn recht en kruisen elkaar in rechte hoeken en vormen rechthoekige blokken. Het werd in 1838 ontworpen door François Tilman Suys als uitbreiding van het plan voor de wijk van het Warandepark en biedt voordelen die behouden moeten blijven (luchtcirculatie om het hitte-

eilandeffect te verminderen, lange perspectieven die worden omlijst door een uitlijning van de gevels, leesbaarheid van de openbare ruimte en gemakkelijke identificatie van routes, enz.). Toekomstige bouwprojecten moeten daarom in dit bestaande plan worden ingepast door de rooilijnen te behouden, zowel op het niveau van de sokkels als van de straatgevels. Het straatbeeld van de Leopoldwijk wordt tevens sterk gekenmerkt door het lijstwerkpatroon van de gevels, met name voor de vele postmoderne gebouwen. De verticaliteit van de structuur, de reliëfs en de diepte in de straatgevel alsook het gebruik van sobere maar duurzame materialen en natuurlijke kleuren dragen bij tot het creëren van een uniek stedelijk landschap en uitgesproken markering van de identiteit van de wijk. Toekomstige projecten moeten in deze context passen op een manier die de bijzonderheden van dit landschap respecteert. In het bijzonder moeten gevels die op horizontaliteit berusten worden vermeden.

→
EUROPESE WIJK
Jozef II-straat

ROOILIJN EN HIPPODAMISCH GRONDPLAN VAN DE LEOPOLDWIJK

- de rooilijn van de gevels moet worden gerespecteerd en opgewaardeerd als een stedelijk element met erfgoedwaarde
- porositeit tussen blokken moet worden geïnitieerd (blok 130 en Wetenschap)

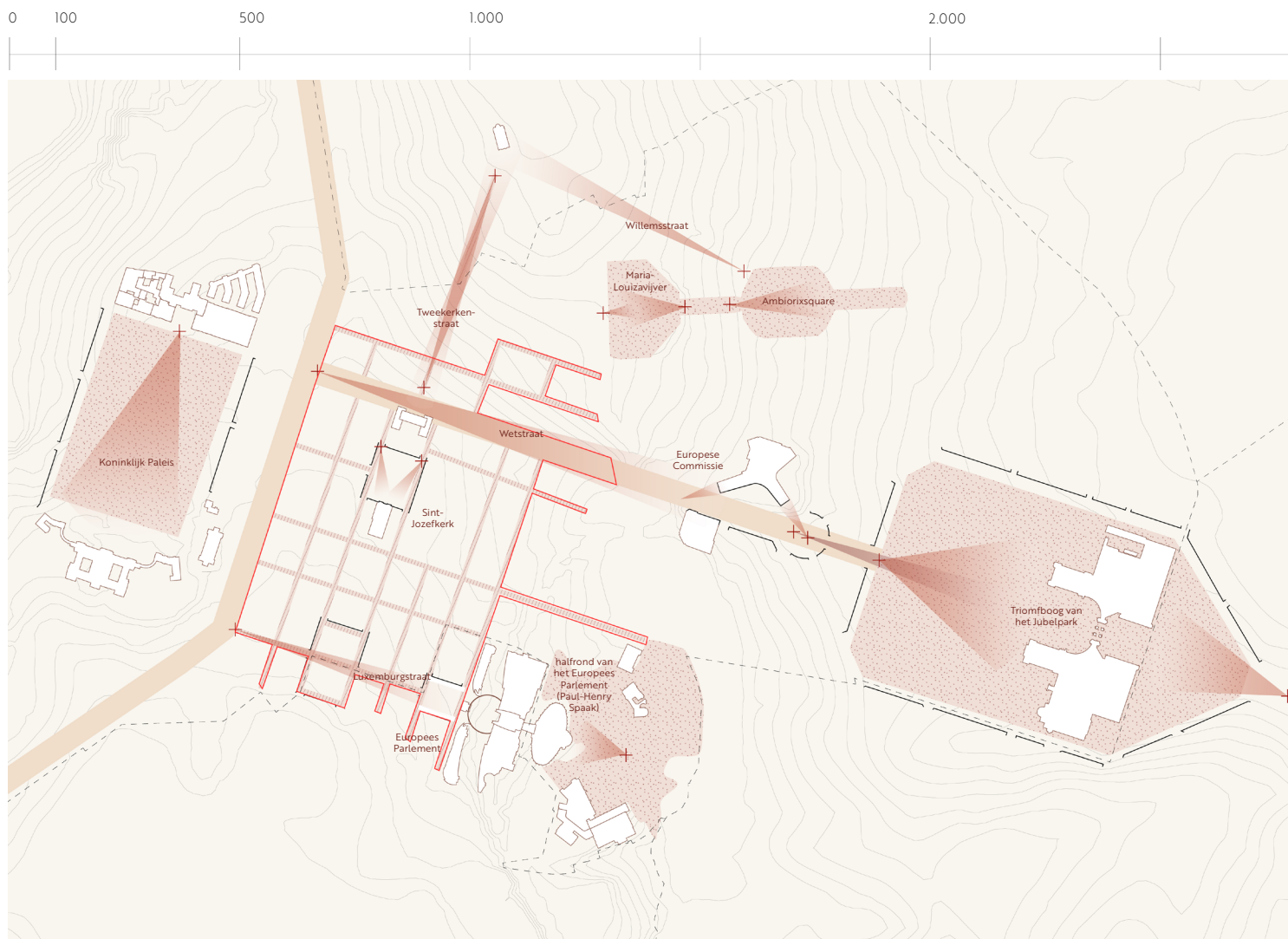
OPWAARDEREN VAN DE OPMERKELIJKE PERSPECTIEVEN

→ **bewaren en opwaarderen van de voor de identiteit van de Europese wijk kenmerkende emblematische uitzichten**

De Europese wijk wordt met name gekenmerkt door zijn meervoudige stedelijke perspectieven die de belangrijke bouwwerken en bepaalde landschappelijke kwaliteiten in de ruime zin in de verf zetten. Deze uitzichten dragen bij tot de identiteit van de wijk en maken de ruimte zeer leesbaar, zowel voor de bewoners en regelmatige gebruikers als voor de bezoekers die worden rondgeleid in hun toeristisch tracé. De versterking van de Europese wijk als bewoonde wijk en emblematische toeristische en culturele ruimte vereist dus

onvermijdelijk een versterking van deze perspectieven. De inrichtingen van de open en bebouwde ruimten moeten rekening houden met:

- de omkaderde uitzichten op belangrijke stedelijke kenmerken (aangegeven op de kaart hieronder). De studie van de zichtkegels op deze elementen moet het mogelijk maken zones af te bakenen waar de inplanting van een gebouw of een hoog stedelijk element niet wenselijk is.
- de panoramische uitzichten die het mogelijk maken de landschappelijke kwaliteiten van een plaats in de ruime zin te waarderen, hetgeen hier met name wordt geboden door de topografie van de Maalbeekvallei.

OP TE WAARDEREN PERSPECTIEVEN IN DE EUROPESE WIJK

▲ op te waarderen perspectieven □ door een perspectief op te waarderen bouwwerk

→
EUROPESE WIJK
Boduognatusstraat

A.3 OPEN RUIMTE

Ambities voor de publieke open ruimte

VERKEERSLUW MAKEN VAN EEN INFRASTRUCTUURLANDSCHAP

- **op gang brengen van de transformatie van de Europese wijk door de inrichting van aantrekkelijke openbare ruimten die tegemoetkomen aan de uitdagingen van vandaag**
- **verkeersluw maken van een infrastructuurlandschap**

De Europese wijk wordt gekenmerkt door een zeer functionalistische inrichting van de open ruimten en door de aanwezigheid van mobiliteits-, veiligheids- en logistieke infrastructuren: tunnels, loopbruggen, kokers, onderdoorgangen, de ondergrond van de Wetstraat, steile hoogtevverschillen, veiligheidsvoorzieningen van de instellingen, enz. Deze elementen dragen bij tot een gevoel van soberheid en onveiligheid van de open ruimten en vormen een rem op de ontwikkeling van residentiële en culturele functies. De openbare ruimten worden meestal overspoeld door autoverkeer en tal van groene ruimten zijn meer ontworpen als versiering dan als echte toe-eigenbare ruimten. Het onsamenhangende stedelijk weefsel van het centrum van de perimeter creëert een groot aantal open ruimten die niet worden benut of opgewaarderd. Er is echter een opmerkelijk ruimtelijk potentieel voor open ruimten: brede verkeersaders, verscheidenheid en rijkdom van open ruimtetyologieën, perspectieven op symbolische stedelijke elementen, samenhang en leesbaarheid van ruimten die door het Hippodamische grondplan van de Leopoldwijk worden geïnduceerd, enz. Deze mogelijkheden moeten worden bestudeerd en gebruikt om hedendaagse uitdagingen aan te pakken. De visie roept daarbij meer bepaald op tot:

- het investeren in de opwaardering van de openbare ruimten als hefboom voor de residentiële dynamiek van de wijk, met name door de transformatie van de plaatselijke openbare ruimten;

- de in dit hoofdstuk ontwikkelde ambities op een veeleisende manier te beschouwen: logistieke, veiligheids- of erfgoedbehoudseisen mogen niet in strijd zijn met het streven naar een optimale kwaliteit van de openbare ruimte voor de gebruikers ervan en het milieu. De verschillende kwesties moeten met elkaar in overeenstemming worden gebracht door middel van planningsmaatregelen die rekening houden met elk van deze kwesties en die in de richting gaan van een radicale maar realistische evolutie.

Om het infrastructuurlandschap tot rust te brengen pleit de visie ervoor om:

- de open 'ruimten' te integreren in openruimteprojecten door te streven naar ruimtelijke samenhang. Met name de ruimten moeten worden benut voor de ontwikkeling van ecosystemische functies of voor specifieke kleinschalige vormen van gebruik.
- de configuratie en het uitzicht van logistieke infrastructuur tussen opmerkelijk geïsoleerde gebouwen in vraag stellen. Zo leidt de inrichting tussen het Justus Lipsiusgebouw, de zetel van de Europese Raad, en het Residence Palace nu tot een gebrek aan leesbaarheid van de openbare ruimte en de grenzen ervan (poreus blok met vage contouren) zonder dat de gebruikers erdoor kunnen of dat het bijdraagt tot de landschappelijke kwaliteit. Er moet worden nagedacht over het combineren van logistiek, veiligheid, landschapskwaliteit en continuïteit van open ruimten.
- Infrastructuren die verband houden met een uitgesproken topografie of hellingsgraad (trappen en hellingen) krijgen bijzondere aandacht: een ontwikkeling die de behandeling van het hoogteverschil koppelt aan een landschapsarchitectuur en een diversificatie van de gebruiksvormen verdient de voorkeur.

INTEGREREN VAN DE VEILIGHEIDSBEPERKINGEN IN DE OPEN RUIMTE

- ⇒ **verzekeren van de veiligheid van de gebruikers in het licht van de toegenomen terroristische dreiging in de Europese wijk**
- **veiligheid en gezelligheid in de openbare ruimte met elkaar verzoenen**

Wegens de aanwezigheid van gevoelige instellingen en talrijke ambassades is de Europese wijk een gebied dat wordt beschouwd als een risico voor de openbare veiligheid (met name terrorisme). De **Europese wijk is onderworpen aan specifieke veiligheidsbeperkingen** (veiligheidsperimeters rond de Europese instellingen tijdens topontmoetingen of in geval van crisis) en herbergt een aantal plaatsen van samenkomst of plaatsen waar het aantal bezoekers hoog kan oplopen (Jubelpark,

Luxemburgplein, Schuman).

De **Gids voor de integratie van veiligheidsvoorzieningen in de openbare ruimte** (gedocumenteerd door audits in de Europese wijk) van Perspective en meer bepaald het Veiligheidsplan van de EW zijn de referentiedocumenten waarmee rekening moet worden gehouden bij elk project voor de inrichting van de openbare ruimte. Deze conclusies worden hier samengevat en toegepast op de Europese wijk (zie de gids voor een volledige lijst van uitdagingen en werkpistes).

De werkpistes ter bestrijding van de risico's van criminaliteit in de openbare ruimte (terrorisme en kleine criminaliteit samen) kunnen als volgt worden samengevat:

- versterking van het **natuurlijk toezicht op de openbare ruimten**: maximale zichtbaarheid van de openbare ruimte en haar gebruikers door ondoorzichtige barrières en blinde hoeken weg te nemen, een sociale controle te introduceren (actieve sokkels, mix van functies) en bijzondere aandacht te besteden aan de stedelijke verlichting in verwaarloosde ruimten (toegang tot ondergrondse infrastructuur, trappen en hellingen, doorgangen onder bruggen en bebouwde volumes, enz.).
- Versterking van de **natuurlijke toegangscontrole**, met name tot gevoelige instellingen, door middel van gevelafstandsvoorzieningen waar dat noodzakelijk is, die bijdragen tot de landschappelijke kwaliteit van de wijk en tot de ecosystemische functies.
- **Natuurlijke versterking van de territorialiteit en ondersteuning van activiteiten**: versterking van de zorg van de gebruikers voor de ruimten die zij innemen door het aantal gebruiksmogelijkheden uit te breiden en de bewoners te betrekken bij de transformatie van verwaarloosde openbare ruimten (tijdelijke inrichting enz.).
- **Onderhoud en beheer**: wederzijds respect voor de ruimten vanwege de beheerders en gebruikers aanmoedigen door

vanaf het begin van een herinrichtingsproject een realistisch beheersysteem vast te stellen dat overeenstemt met de specifieke kenmerken ervan.

- **Versterking van het doel**: integratie van fysieke veiligheidsvoorzieningen in de openbare ruimte om de opmars van een bedreiging (aanslagen met voertuigen) tegen te gaan, via elementen die voor tweërlei gebruik geschikt zijn: banken, plantenbakken, vuilnisbakken en ander meubilair dat zwaar en verankerd genoeg is om een onbegaanbare barrière te vormen maar bijdraagt tot de gebruiksvriendelijkheid van de openbare ruimte, opbouw van een topografie (etages, amfitheater enz.) en via de opstelling van deze elementen op een zodanige wijze dat het traject van een voertuig binnen een voetgangerszone wordt geblokkeerd.

Om **de kwesties veiligheid, landschappelijke kwaliteit en gebruiksvriendelijkheid van de openbare ruimte zo goed mogelijk puntsgewijs naar voren te brengen**, moet vanaf het begin van de projectontwerpfase rekening worden gehouden met veiligheidsbeperkingen.

←
EUROPESE WIJK

veiligheids- en
logistieke voorziening
van de Europese Raad

↑
EUROPESE WIJK

Steenweg op Etterbeek;
doorgang onder de sporen en
toegangstrappen naar het perron
van het station Brussel-Schuman

PRIORITEREN VAN DE ACTIEVE VERVOERSWIJZEN

- **verminderen van de impact van het gemotoriseerde verkeer op de openbare ruimte, verkeersluw maken ervan en mogelijk maken van de uitvoering van andere transformatieuitdagingen**
- **beveiligen van de actieve vervoerswijzen**
- **benutten van het potentieel van de ondergrondse parkings in de Europese wijk voor het parkeren van externe gebruikers**

De huidige inrichting van de open ruimten in de Europese wijk geeft voorrang aan het autoverkeer, vaak ten koste van de gezelligheid en het comfort van de actieve vervoermiddelen, en doet afbreuk aan de luchtkwaliteit en de geluidsomgeving. Overeenkomstig de regionale richtlijnen moet bij de inrichting van de openbare ruimten voortaan de voorkeur worden gegeven aan de actieve vervoerswijzen teneinde het comfort en de veiligheid ervan te verbeteren en de voorwaarden te scheppen voor een gebruikersvriendelijke en voor iedereen toegankelijke omgeving.

De vermindering van de ruimte toegekend aan gemotoriseerde voertuigen is een prioriteit bij de transformatie van de open ruimten van de Europese wijk. Ze geldt voor alle open ruimten: binnen lineaire openbare ruimten: in overeenstemming met

de GoodMove-richtsnoeren met betrekking tot de straat, de door het wegdek ingenomen ruimte tot een minimum beperken (met eenrichtingsverkeer indien verenigbaar met de GoodMove-richtsnoeren) en eventueel een fietsinfrastructuur of een gedeelde zone integreren; binnen parken, pleinen en aan hun randen: voetgangers en andere actieve vervoerswijzen in het hart van de openbare ruimte plaatsen door middel van inrichtingen die het STOP-principe toepassen (ontmoetingszone, voetgangerszone).

Overeenkomstig de regionale richtsnoeren moet de herinrichting van de openbare ruimte leiden tot een aanzienlijke vermindering van het aantal parkeerplaatsen op straat. De Europese wijk heeft het voordeel bijzonder goed uitgerust te zijn met ondergrondse parkings: de parking Wet biedt 1.109 parkeerplaatsen aan en veel kantoorgebouwen beschikken over meerdere niveaus aan ondergrondse parkeergelegenheid, die tegenwoordig soms onderbenut zijn. De visie pleit daarom voor het gebruik van de bestaande parking (zie de ambities "delen van bestaande ondergrondse parkeergarages" die gericht zijn op het intelligent gebruik van ondergrondse parkings in gebouwen door deze te delen met gebruikers buiten het gebouw).

DIVERSIFIËREN VAN DE VORMEN VAN GEBRUIK BINNEN DE OPEN RUIMTEN

- **tegemoetkomen aan de behoeften aan voorzieningen in de open lucht om de openbare ruimten aan te passen aan alle gebruikers**
- **flexibiliteit in het gebruik van de openbare ruimte mogelijk maken**
- **openbare ruimten inclusiever maken**

De openbare ruimten in de Europese wijk zijn bijzonder beperkt in termen van gebruik: ze voldoen nauwelijks aan de behoeften van de huidige gebruikers en lijken verouderd in hun vermogen om aan de behoeften van toekomstige bewoners te voldoen. De inrichting van de openbare ruimten moet voldoen aan de volgende ambities:

- Versterken van de aanwezigheid van voorzieningen in de open lucht, met name recreatie-, sport-, woon- en sociale ruimten, alsmede educatieve voorzieningen in verband met ecosystemische functies. De centrale zone van de perimeter (Leopold, Schuman, Jubelpark) is de zone die prioritair moet worden versterkt.
- Integreren in de openbare ruimten van vrij toe te eigenen zones die geschikt zijn voor dagelijks gebruik en evenementen (markten, culturele of feestelijke evenementen, demonstraties enz.). De ruimten met een sterke symbolische

- waarde (Jubelpark, voorplein van het Europees Parlement, Schumanplein) moeten bijzondere aandacht krijgen omdat zij mensen kunnen samenbrengen voor diverse evenementen.
- Overwegen van inrichtingsvoorzieningen die een meervoudig gebruik van eenzelfde ruimte mogelijk maken: een vergroend amfitheater in de open lucht dat dagelijks gebruik en artistieke voorstellingen mogelijk maakt, evoluerend meubilair dat verschillende configuraties van gezelligheid bevordert, een topografie die het spelen van kinderen bevordert en de ruimtes helpt afbakenen, enz.
- Hanteren van een inclusieve aanpak van de openbare ruimte door deze aan te passen aan alle profielen en hun gebruik van de openbare ruimte, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen wat betreft geslacht, leeftijd, handicap en sociaal-economische status.
- Overwegen van de tijdelijke inrichting van bepaalde openbare ruimten als hefboom voor de transformatie van de wijk of ter begeleiding van een vastgoedproject dat een sterke interactie met de openbare ruimte inhoudt en waarvan de herinrichting niet in hetzelfde tijdsbestek kan worden uitgevoerd. De tijdelijke inrichtingen zijn een gelegenheid om de gebruiksvormen te testen en een verscheidenheid aan doelgroepen te bereiken.

↑
EUROPESE WIJK
Belliardstraat

↑
EUROPESE WIJK
Jean Reyplein, onderaan
de Maalbeekvallei aan de
Steenweg op Etterbeek

→
EUROPESE WIJK
Schumanplein

VERGROENDE LINEAIRE OPENBARE RUIMTEN

- **versterken van het groene netwerk en hiërarchiseren van de vergroening van de lineaire assen**
- **met elkaar verzoenen van de uitdagingen op het vlak van vergroening, mobiliteit en opmerkelijke perspectieven op de lineaire assen**

In de Europese wijk en met name in de Leopoldwijk zijn de groene ruimten hoofdzakelijk beperkt tot grote emblematische parken en pleinen. Als gevolg van een logica van voorrang voor de auto zijn de straten extreem verhard. De transformatie van de lineaire openbare ruimten is een belangrijke uitdaging voor de ontwikkeling van de wijk, aangezien het een prioritair ingrediënt is voor de ontwikkeling van een kwalitatieve leefomgeving: beveiliging van de actieve vervoerswijzen, zorgen voor akoestische en visuele rust, vermindering van het hitte-eilandeffect, vermindering van de luchtverontreiniging, gevoel van gezelligheid, enz.

Om het proces van straatvergroening in te kaderen, stelt de visie voor een onderscheid te maken tussen:

De prioritaire landschapsassen: aangewezen omdat ze groene ruimten (parken, tuinen) met elkaar verbinden, ze belangrijk zijn in het gewestelijke groene netwerk en hun beperkingen een maximale vergroening mogelijk maken. De ambities zijn de volgende:

- van vergroening het hoofdthema maken van elk ontwikkelingsproject op een van deze assen;
- een zo groot mogelijk deel van de oppervlakte ontharden en beplanten: door het schrappen van parkeerplaatsen en het verkleinen van de rijbaan moeten bij voorrang open groene ruimten kunnen worden aangelegd;
- diverse en complementaire soorten aanplanten die een rijk landschap creëren en de bestuiving bevorderen;
- een maximale continuïteit van de aangeplante ruimten bevorderen;
- een panel van ecosystemische functies ontwikkelen.

De multimodale structurerende assen : de Belliardstraat en de Wetstraat alsook de Kortenberglaan en de Oudergemlaan worden als zodanig aangemerkt omdat hun vegetatie moet worden aangepast aan de specifieke behoeften van hun multimodaliteit (PLUS- en CONFORT-assen voor alle

vervoerswijzen in het Good Move-plan). De ambities zijn de volgende:

- het wegnemen optimaliseren voor de verschillende vervoerswijzen volgens de richtsnoeren van Good Move en zodanig dat er voldoende groene ruimte is voor een goede ontwikkeling van de aangeplante soorten;
- voorrang geven aan de soorten die de meeste koolstof absorberen en opslaan, ter compensatie van de vervuiling door het autoverkeer op deze assen;
- de voorkeur geven aan winterharde soorten die bestand zijn tegen een sterk vervuild milieu;
- voorrang geven aan aanplantingen in rijen om de rol van deze assen in het historische groene netwerk dat emblematische parken met elkaar verbindt, te benadrukken en een visuele harmonie te recreëren.

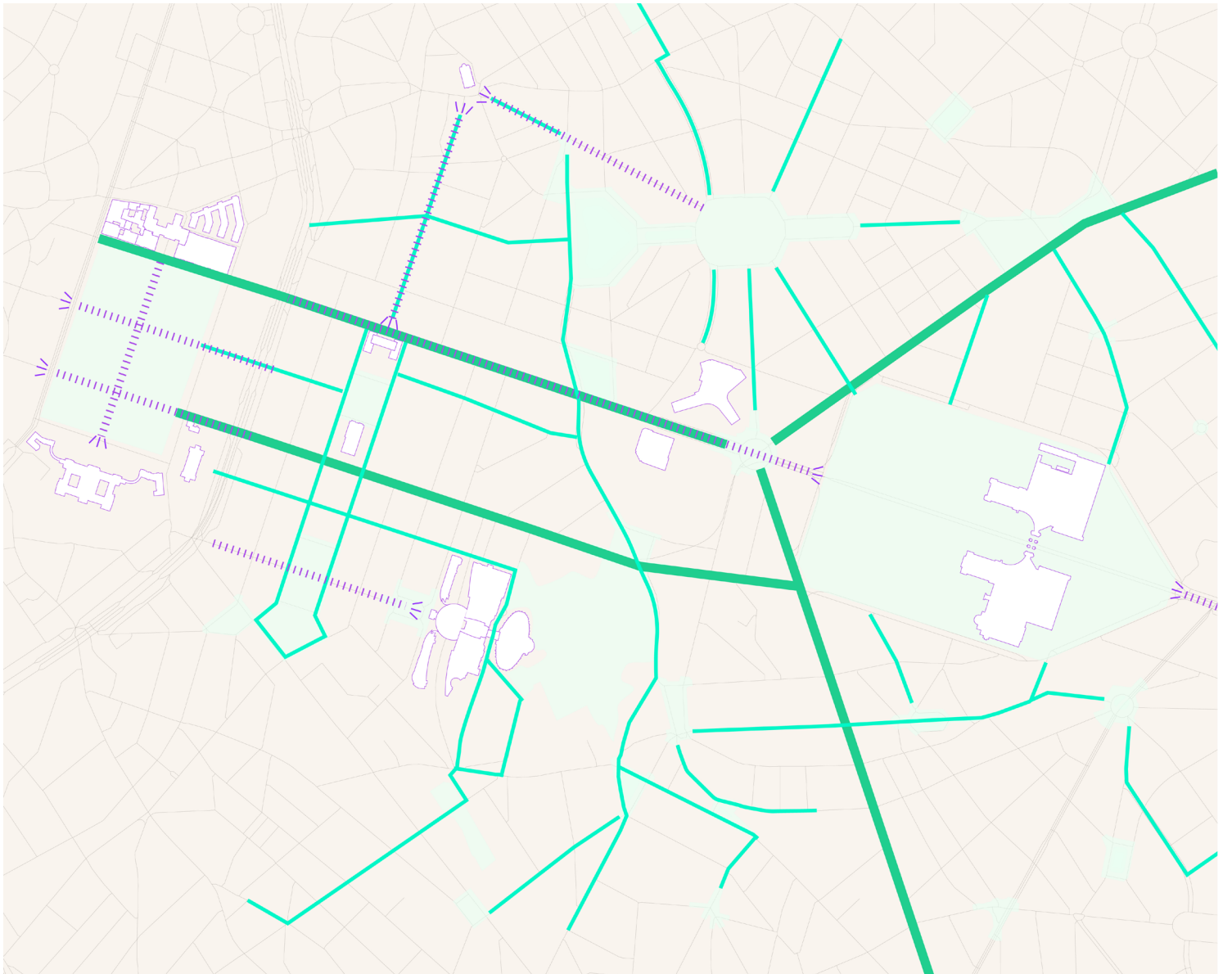
De assen met een perspectiefversterkende uitdaging: soms overlappen ze met andere soorten assen en moeten zij worden vergroend om erfgoed-, landschaps- en ecosystemische uitdagingen met elkaar te verzoenen. De ambities zijn de volgende:

- een vegetatie aanplanten die aangepast is aan de opwaardering van de perspectieven (rekening houdend met de topografie). Bijvoorbeeld voorrang geven aan bomen met een boomkruinhoogte die past bij de zichtkegel, of aan lage begroeiing die het perspectief niet verandert.
- op de plaatsen waar de aanplanting van bomen niet geschikt is, passende ecosystemische functies ontwikkelen, ook met betrekking tot het regenwaterbeheer.

De generieke assen zijn die waarbij de vegetatie niet eigen is aan opmerkelijke uitdagingen. Het door Urban opgestelde en voor 2024 geplande Handboek van de Openbare Ruimten is de referentiegedis voor de inrichting van deze assen.

De volgende ambities gelden voor alle assen:

- de bewaarde parkeerplaatsen ontharden;
- afhankelijk van de configuratie, de voetpaduitstulpingen vergroenen;
- de gebieden met specifieke behoeften op het gebied van vegetatie identificeren: met name aanplanten om schaduwrijke zones op wacht- en verblijfplaatsen te creëren.

VERGROENING VAN DE LINEAIRE OPENBARE RUITEN

- prioritaire landschapsas
- te vergroenen multimodale structurerende as
- as met een perspectiefversterkende uitdaging
- bouwwerk opgevaardeerd door een perspectief vanaf een lineaire openbare ruimte

DE GEHERKWALIFICEERDE SQUARES, PLEINEN EN BREDE KNOOPPUNTEN

- **de pleinen in de Europese wijk opnieuw aantrekkelijk maken**
- **het uitbuiten van de openbare ruimte om pocketparken te creëren**

Binnen de Europese wijk zijn er verschillende uitbreidingspockets van openbare ruimte die ademruimten vormen die kunnen worden ingedeeld volgens verschillende typologieën (verschillend van hun typonymie):

- de **squares**, bedoeld als kleine openbare tuinen voor verschillende functies: Frère-Orban, De Meeûs, Maria-Louiza, Gutenberg, Palmerston, Ambiorix, Marguerite, Ardense Jagers, Jamblin de Meux, Van Meyel, Rinsdelle, Forte Dei Marmi.
- De **pleinen**, vaak overwegend verhard en bestemd voor sociale en culturele evenementen en uitbreidingen van handelszaken (met name horeca): Luxemburg, Jourdan, Jean Rey, Schuman, Raymond Blyckaerts en Sint-Pieter.
- De **brede knooppunten**, kruispunten die door hun omvang en configuratie het potentieel hebben om gekwalificeerde en geactiveerde lokale openbare ruimten te zijn: kruispunt Theux-Brochet, kruispunt Louis Hap-Vijver, kruispunt Wappers-Notelaars, Jules de Burletplein, Acaciasplein.

Al deze ruimten vormen het netwerk van openbare ruimten in de wijk en moeten, naast het Leopoldpark en het Jubelpark, zorgen voor een goede levenskwaliteit voor de bewoners en de externe gebruikers van de wijk. Ze zijn nauw verbonden met de Lokale Identiteitskernen en vormen de kern van de residentiële dynamiek. Daarom moeten zij worden beschouwd als belangrijke hefboomen voor de omvorming van de Europese wijk tot een gemengde en levendige buurt. Geïntegreerd in het stedelijk weefsel, zijn het niettemin specifieke ruimten die als zodanig moeten worden gezien en onderscheiden van de generieke lineaire assen.

De **squares** moeten opgewaarderd worden tot **echte groene ruimten met een hoge ecologische waarde en steunelementen van sociale cohesie**. De ambities zijn de volgende:

- De vergroende oppervlakken met aanplanting in volle grond van een diversiteit aan vegetatielagen maximaliseren.
- Ecosystemische functies ontwikkelen, onder meer met betrekking tot biodiversiteit, regenwaterbeheer, klimaatregeling, bestuiving en milieueducatie.
- De omtrek van de tuin integreren in een gevel-tot-gevel projectperimeter die gericht is op ruimtelijke eenheid. Daarom moeten de wegen rond de squares systematisch worden opgenomen in een algemeen herkwalificatieproject en moet de door het wegdek ingenomen ruimte tot een minimum worden beperkt.
- De mogelijkheid bestuderen om een ontmoetingszone te creëren met toepassing van het STOP-principe en een indeling zonder niveauverschil van gevel tot gevel om de doorstroming van het gebruik en de routes voor actieve vervoerswijzen te bevorderen.
- De afbakeningshekken van de square in vraag stellen. Waar de hekken een erfgoedwaarde hebben (Frère-Orbansquare en De Meeûsquare), zou er aan een betere integratie gewerkt

moeten worden. De vergroende oppervlakken kunnen bijvoorbeeld doorlopen tot voorbij het hek en de toegangen moeten een vloeiend gebruik en doorstroming mogelijk maken.

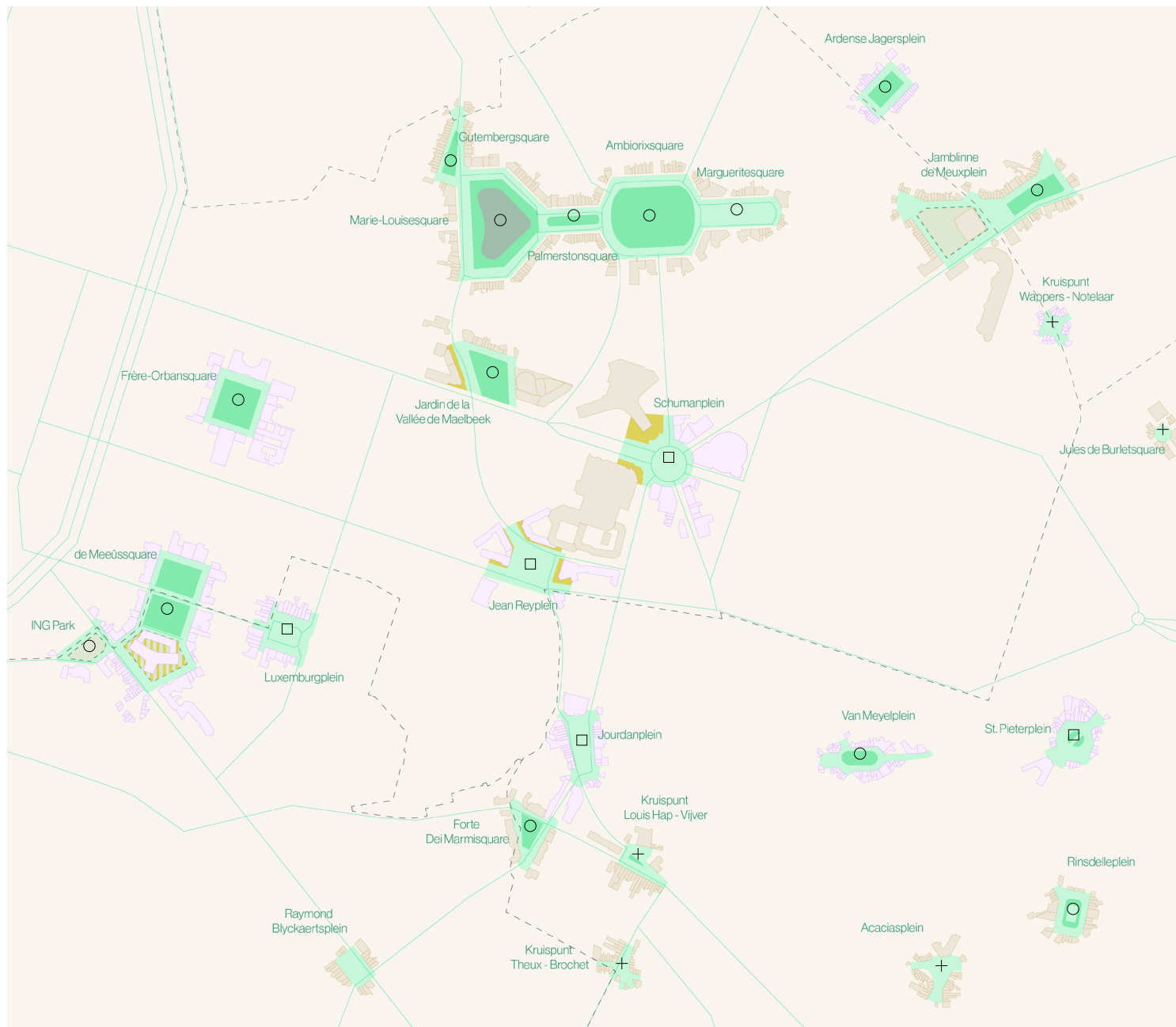
- Elementen integreren die een diversificatie van het gebruik, met name in ludiek opzicht, aanmoedigen door de voorkeur te geven aan elementen die bijdragen tot de landschappelijke kwaliteit van de square. Ze kunnen bijvoorbeeld verspreid zijn (geen afgebakend speelplein, maar meubilair of natuurlijke elementen die het spel stimuleren in de vorm van parcours of eilandjes).
- Parkeren aan de rand van de vergroende ruimte of zelfs in de hele perimeter van de square verbieden om de zichtbaarheid, de vlotheid van het gebruik en de ruimtelijke eenheid te bevorderen.

De **pleinen** moeten hun rol als **ruimte voor sociale ontmoeting en activiteit** vervullen en tegelijkertijd worden **verrijkt met een milieuwaaarde**. De ambities zijn de volgende:

- Een strikte prioriteit toekennen aan de actieve vervoerswijzen door toepassing van het STOP-beginsel;
- Van het voetgangerskarakter van de pleinen uitgaan door een aanleg zonder niveauverschil van gevel tot gevel en door de door de rijweg ingenomen ruimte tot een minimum te beperken.
- Flexibele ruimten inrichten of in stand houden die geschikt zijn voor uiteenlopende functies (uitbreiding van actieve programma's, sociale of culturele evenementen, markten enz.).
- De milieuprestaties van de pleinen verbeteren (keuze van lichtgekleurde materialen om het hitte-eilandeffect te beperken, vergroening die verenigbaar is met de verschillende gewenste vormen van gebruik).
- Parkeren in de hele perimeter van het plein verbieden om de zichtbaarheid, de vlotheid van het gebruik en de ruimtelijke eenheid te bevorderen.

De **brede knooppunten** zouden **geëxploiteerd moeten worden om bij te dragen aan het groene netwerk en een ultralokale sociale dynamiek op gang te brengen**. De ambities zijn de volgende:

- Een ontwikkeling beogen die op het kruispunt een ruimtelijke eenheid van gevel tot gevel creëert om het als een lokale openbare ruimte te identificeren, de snelheid van auto's te verminderen en het gebruik ervan vlotter te maken.
- De oversteekplaatsen verzorgen: het gebruik van een doorlopend materiaal op het kruispunt, verschillend van dat van de assen, kan een goede manier zijn om het comfortabel en veilig te maken voor de actieve vervoerswijzen.
- De door de rijbaan ingenomen ruimte tot een minimum beperken overeenkomstig de Good Move-richtsnoeren voor de betrokken wegen en het kruispunt optimaliseren.
- De voetpaduitstulpingen vergroenen met eventuele integratie van regenwaterbeheerssystemen.
- Zorgen voor een geïntegreerd regenwaterbeheer bij alle inrichtingsprojecten.

SQUARES, PLEINEN EN BREDE KNOOPPUNTEN IN DE EUROPESE WIJK

- ruimte die moet worden behandeld om een ruimtelijke eenheid te vormen
- private open ruimte die openbaar moet worden gemaakt
- activeringspotentieel binnen een LIK
- private open ruimte die in het verlengde van de openbare ruimte moet worden ingericht
- squaretypologie
- pleintypologie
- mogelijk activeringspotentieel buiten LIK
- + breedknooppunttypologie

BIODIVERSITEIT, GEZELLIGHEID EN ERFGOED IN GROTE PARKEN MET ELKAAR VERZOENEN

- **het biologisch belang van grote groene ruimten**
- **ondersteunen**
- **de sociale rol van grote groene ruimten behouden en versterken**
- een emblematisch historisch erfgoed opwaarderen**

De perimeter omvat twee emblematische parken, belangrijke onderdelen van een historisch ontworpen groen maas dat een netwerk op gewestelijk niveau vormt. Historisch ontworpen om specifieke functies te vervullen zoals versiering, recreatie of verzinnebeelding van de macht, getuigt hun ontwikkeling van de verschillende benaderingen van landschapsontworp in de 19e eeuw en vormen ze daarom een rijk gemeenschappelijk erfgoed dat moet worden opgewaardeerd, maar dat moeite heeft om de hedendaagse uitdagingen van dergelijke stedelijke groengebieden aan te gaan: klimaatbestendigheid, biologische rijkdom, beheer van natuurlijke risico's, sociale cohesie en inclusiviteit, pedagogie, enz.

Beide parken mogen we ook niet op hetzelfde niveau situeren: met zijn "Engelse" landschap, zijn vijver en zijn speelplein heeft het Leopoldpark een zekere rijkdom in zijn plantenpalet en zijn vermogen om aan de behoeften van de bewoners te voldoen. Anderzijds zouden er ingrepen kunnen worden gedaan om de ecosystemische functies te ontwikkelen of de gebruiksmogelijkheden te diversifiëren.

Het Jubelpark moet het voorwerp uitmaken van een globale herkwalificatie: de slechte fytosanitaire toestand, de ecologische armoede en het ontbreken van een verbinding met het gebouwde museumcomplex zijn symptomen, maar niet de enige, van het onvermogen om een antwoord te bieden op de uitdagingen van een dergelijke groene ruimte, die nochtans zeldzaam en kostbaar is in Brussel.

Of het nu gaat om specifieke ingrepen (voor het Leopoldpark) of om een algemene herinrichting, de transformatie van emblematische parken moet het hoofd bieden aan de volgende uitdagingen.

Groene longen met een hoge ecologische waarde:

- een gezonde en vruchtbare sokkel (bodem) herstellen;
- het plantenrepertoire diversifiëren om de biologische waarde van het park te verrijken;
- de continuïteit van de groene ruimten versterken;
- gebieden opnemen die voorbehouden zijn voor de ontwikkeling van de biodiversiteit;
- in het algemeen, de herkwalificatie van het park bekijken in het licht van zijn ecosystemische functies.

Een gevaloriseerd gemeenschappelijk erfgoed gewaardeerd en opnieuw gedefinieerde symbolen :

- de waarde van patrimoniale bouwwerken verhogen door een aantrekkelijke programmering die gekoppeld is aan de identiteit van de plaats, een landschappelijke integratie (perspectieven) en het herstel van aangetaste elementen;
- het oorspronkelijke ruimtelijke ontwerp leesbaar houden en het beschouwen als een structurerend kader dat opnieuw kan worden geïnterpreteerd en tegelijkertijd kan worden opgewaardeerd;
- de plaats van verouderde symbolen (vooral die welke verband houden met het kolonialisme) opnieuw bepalen en een verhaal ontwikkelen dat inclusieve hedendaagse symbolen bevat.

Gezellige ontmoetings- en recreatieplaatsen:

- de banden tussen de bebouwde omgeving en het park versterken, door actieve programma's (horeca, culturele voorzieningen) in de sokkels te integreren en zich over een deel van het park uit te strekken;
- het gebruik te diversifiëren en in de behoefte aan recreatie- en sportvoorzieningen te voorzien door openluchtvoorzieningen te integreren die bijdragen tot de landschappelijke kwaliteit van de parken;
- zones die vrij kunnen worden gebruikt en waar bijeenkomsten kunnen worden gehouden, behouden;
- het scala van zintuiglijke ervaringen verrijken dat planten bieden (geuren, kleuren, texturen enz.);
- een pedagogische aanpak ontwikkelen over het belang van dergelijke groene ruimten in de stad en hun historisch verleden.

Het succes van de opwaardering van emblematische parken hangt af van het vermogen om deze verschillende kwesties te verwoorden zonder ze tegenover elkaar te plaatsen. Een hedendaagse lezing van het landschappelijk erfgoed en het plaatsen van de plantenwereld als ondersteuning van de sociale cohesie zal het mogelijk maken de gebruikelijke tegenstellingen te overwinnen.

Ambities voor de private open ruimte

ONTDICHTEN VAN DE BINNENTERREINEN VAN HUIZENBLOK

- op het binnenterrein van huizenblok een rustige omgeving creëren die gunstig is voor de ontwikkeling van de residentiële functie
- de voorwaarden scheppen voor de vergroening en de ontwikkeling van ecosystemische functies op het binnenterrein van huizenblok

Vandaag stellen we vast dat de huizenblokken van de Europese wijk, met name in de Leopoldwijk, heel wat ruimte innemen, omdat men bij de ontwikkeling van de kantoorfunctie de oppervlakte zoveel mogelijk heeft willen optimaliseren. De binnenterreinen van huizenblokken zijn vaak volledig gemineraliseerd en soms volledig bebouwd. De versterking van de residentiële functie en de intensivering van de diverse vormen van gebruik in de openbare ruimten (activering van de straten) leiden tot een cruciale behoefte aan verkeersluwe open ruimten op de binnenterreinen van huizenblokken. Er moet worden gestreefd naar een comfortabele geluidsomgeving en vergroening om de luchtkwaliteit, het hitte-eilandeffect en de gezelligheid te verbeteren.

De uitdagingen van een goede ont dichting van de binnenterreinen van huizenblokken in de Europese wijk luiden als volgt:

- De bewaring en renovatie van de bebouwing van het binnenterrein van huizenblok moet gebeuren met inachtneming van de stedenbouwkundige situatie en zal afgestemd moeten worden op de ambitie om het bestaande op te waarderen. Er moet worden gestreefd naar samenhang op de schaal van het project (opwaardering van het bestaande erfgoed, hergebruik van de elementen, gemeenschappelijke en privatieve open ruimten) en op de schaal van het huizenblok (aansluiting op de straat en op andere percelen, groene continuïteiten).
- De ont dichting moet gepaard gaan met een maximale ontharding van de bodem om in volle grond te kunnen planten. De binnenterreinen van huizenblok moeten worden gebruikt voor de ontwikkeling van ecosystemische functies in het kader van een streven naar klimaatbestendigheid.

VERGROENEN VAN DE DAKEN EN DE GEVELS

- bijdragen tot de aanpak van de ecosystemische functie door de bebouwing

Het dak en de buitenkant van de gevels worden hier opgevat als private open ruimten, in die zin dat zij bijdragen tot de landschappelijke en ecosystemische kwaliteit van de wijk. De gebouwen moeten aldus bijdragen tot de vergroeningsinspanning van de Europese wijk.

De vergroening van de daken en gevels heeft voordelen voor:

- de luchtkwaliteit, door soorten te planten die luchtverontreinigende stoffen absorberen;
- de biodiversiteit: de ruimten dragen bij tot de diversificatie van de habitats voor de stedelijke fauna zoals insecten en vogels;
- de hitte-eilanden, door voor een verfrissende bedekking te zorgen van de minerale materialen met een hoge inertie.

De vergroening van de daken maakt het meer bepaald mogelijk om:

- een geïntegreerd regenwaterbeheer te ontwikkelen door een deel van het water op het dak vast te houden en het langzaam naar het afvoersysteem af te voeren;
- de thermische isolatie van een gebouw te verbeteren en zo de energiebehoeften ervan te verminderen.

De vergroening van de gevels maakt het meer bepaald mogelijk om:

- het geluidsniveau in de openbare ruimten te verlagen;
- bij te dragen tot de landschappelijke kwaliteit en de gezelligheid van de open ruimten van de wijk.

Bij alle projecten moet de mogelijkheid van vergroening van daken en gevels worden overwogen. Naast de uitdagingen van vergroening hebben daken ook het potentieel om verschillende functies te herbergen: gemeenschappelijke tuinen in residentiële gebouwen, recreatie- of sportruimte op het dak van een voorziening of eventuele culturele en horecaruimte. Het gebouw moet dan toegang bieden tot het dak, onafhankelijk van de andere functies van het gebouw.

TE ZORGEN VOOR PARTICULIERE OPEN RUIMTEN DIE GRENZEN AAN HET PUBLIEKE DOMEIN

- een verbinding te creëren tussen het gelijkvloers en de openbare ruimte
- deel te nemen aan de landschappelijke kwaliteit van de wijk

In het centrale gedeelte van de Europese wijk treffen we naast de openbare ruimte ook open ruimtes aan die bedoeld zijn om het gebouw van de openbare ruimte te distantiëren, of gewoon ongebruikte restruimtes zijn. De visie vraagt om meer continuïteit tussen deze zones en de openbare ruimte en om ze te integreren in de landschapsvisie op de schaal van het project en in samenhang met de aangrenzende openbare ruimten. Er kan worden gestreefd naar verschillende graden van

continuïteit:

- wanneer de gelijkvloerse verdiepingen geactiveerd werden, moet de inrichting van eventuele privatieve omgevingen het mogelijk maken de interne activiteiten zichtbaar te maken en het gebouw toegankelijk te maken voor alle gebruikers. Afhankelijk van de configuratie moet ze ook bedacht zijn op een uitbreiding van de activiteiten. Ze kan elementen omvatten die een toe-eigening door de gebruikers (verblijf enz.) mogelijk maken, die verenigbaar is met het privatieve beheer van de betrokken open ruimte.
- in de omgeving van een gevoelige instelling kunnen inrichtingen om een zekere afstand te bewaren en

toegangscontroleapparatuur worden toegestaan. Ze moeten zodanig ontworpen zijn dat ze de landschappelijke kwaliteit van de site niet aantasten.

— in alle gevallen, en met name voor de ruimten die niet

onder de bovengenoemde categorieën vallen, moet worden gestreefd naar de ontwikkeling van ecosystemische diensten. Er moet voorrang moet worden gegeven aan de aanplanting van groene ruimten in volle grond.

EUROPESE WIJK

private open ruimtes grenzend aan het publieke domein in het Justus Lipsiusblok

EUROPESE WIJK

private open ruimtes grenzend aan het publieke domein Jacques de Lalaingstraat

EUROPESE WIJK

private open ruimtes grenzend aan het publieke domein van Justus Lipsius Froissartstraat

Denken over open ruimten door de lens van de ecosystemische functies

DE ECOSYSTEMISCHE FUNCTIES TOEGEPAST OP DE EUROPESE WIJK

- de natuurlijke ecosystemen van de Europese wijk goed laten functioneren en verrijken
- helpen het hoofd te bieden aan de ecologische en sociale uitdagingen door middel van open ruimten
- het landschap van de Europese wijk tot rust brengen en diversifiëren door middel van levende elementen

De perimeter van de Europese wijk omvat enkele van de meest dichte en verharde ruimten van het gewest en enkele van de minst biodiverse gebieden. Het ontwerp van zijn open ruimten moet radicaal evolueren en de benadering van de ecosystemische functies integreren, die uitnodigt om de open ruimte niet langer te beschouwen als een decoratie of een eenvoudige infrastructuur die beantwoordt aan stedelijke behoeften, maar als de ontwikkelingsbasis van het hele natuurlijke en menselijke ecosysteem.

De ecosystemische functies worden gewoonlijk gedefinieerd als een reeks diensten die de natuur aan de menselijke samenleving verleent. Deze visie voor de Europese wijk wil verder gaan dan het antropocentrische perspectief van deze benadering en het herstel, het behoud en de ontwikkeling van natuurlijke ecosystemen opnemen als integrale doelstelling van een goed beheer van de open ruimten. Daarom wordt hier de term "functie" gebruikt in plaats van de gebruikelijke term "dienst".

Men onderscheidt 4 categorieën van ecosystemische functies.

De ondersteunende functies zijn noodzakelijk voor de ontwikkeling van de andere functies, aangezien zij de basisvoorwaarden scheppen voor de instandhouding van de ecosystemen. In tegenstelling tot de andere functies leveren zij geen directe diensten aan de menselijke samenleving, maar vormen zij de basis van het proces. In een stedelijke omgeving moeten de volgende ondersteunende functies in aanmerking worden genomen:

- de vorming van de bodem;
- de cyclus van het water;
- de zuurstofproductie;
- de cyclus van materie en voedingsstoffen.

De productieve functies zijn de materiële voordelen die menselijke samenlevingen ontleen aan ecosystemen. In stedelijke gebieden gaat het er vooral om de voedselproductie zichtbaar te maken en toegang tot drinkwater te verschaffen. De in aanmerking te nemen productieve functies zijn de volgende:

- de voedselproductie: in de context van de Europese wijk kan deze functie worden ontwikkeld door de aanleg van boomgaarden, moestuinen en stadsboerderijen in de groene ruimten.
- productie van/toegang tot drinkwater: de inplanting van drinkwaterfontein in de openbare ruimten en de pedagogie rond de drinkwatercyclus zijn manieren om deze functie te ontwikkelen.

Alle open ruimten in de Europese wijk worden beïnvloed door de ambitie om ecosystemische functies te ontwikkelen. De verschillende typologieën van open ruimten (park, straat, plein, square, binnenterrein van huizenblok, open ruimte op het dak), hun status (openbaar of privé) en de stedelijke configuraties waarin zij zich bevinden, creëren verschillende beperkingen en opportuniteiten voor elk van de open ruimten en zullen de keuze van de actiemiddelen sturen. De aanbevelingen (zie de lijst met aanbevelingen) tonen een reeks kenmerken die bij het ontwerp van open ruimten moeten worden toegepast om hun ecosystemische rol te maximaliseren. Op de volgende pagina's worden de verschillende binnen de Europese wijk geïdentificeerde landschappelijke entiteiten gepresenteerd, die het mogelijk maken bepaalde te ontwikkelen functies te prioriteren naar gelang van de situatie van het project.

Elk openbaar of particulier project dat in de Europese wijk wordt ontwikkeld, moet daarom de mogelijkheden voor de ontwikkeling van ecosystemische functies bestuderen en een concrete reflectie voorstellen waarin de lokale uitdagingen (met name in verband met de landschapsentiteiten) en de supralokale uitdagingen (belangrijke regionale kwesties) op de site van het project aan bod komen. Een motivering van de gekozen voorzieningen zal in elke vergunningsaanvraag moeten worden opgenomen.

De regulerende functies zijn de functies die het mogelijk maken de goede werking en de goede gezondheid van ecosystemen in stand te houden. De in aanmerking te nemen productieve functies in een stedelijke omgeving zijn de volgende:

- de regulering van verschillende soorten vervuiling (atmosfeer, lawaai enz.): de aanplanting van plantensoorten met een hoge CO₂-absorptie, de beperking van het gemotoriseerd verkeer en de bioremediëring maken het mogelijk deze functie te ontwikkelen.
- de regulering van biologische processen: de diversificatie van plantensoorten en -lagen, de stimulering van de bestuiving, de maximalisering van de doorlaatbare en in volle grond aangeplante oppervlakken zijn enkele van de actiemiddelen.
- de regulering van het klimaat: de aanplanting van bomen, het kiezen van lichtgekleurde materialen met een hoog albedo, het creëren van waterpunten, het vergroenen van de daken en het ontharden van de bodem zijn manieren om deze functie te ontwikkelen.

De sociaal-culturele functies zijn de door de natuurlijke omgeving geboden mogelijkheden voor culturele ervaringen en praktijken.

De sociaal-culturele functies die in het kader van de Europese wijk in aanmerking moeten worden genomen, zijn de volgende:

- de functies in verband met het dagelijks leven en de vrije tijd: vergroening van de open ruimten, goede leesbaarheid en beleving van de openbare ruimten, de aanleg van recreatie- of sportterreinen, de diversificatie van het gebruik en de

verbetering van de toegankelijkheid zijn stuk voor stuk voorbeelden van actiemiddelen.

- de bronnen van ervaring en kennis: de pedagogie rond de groene ruimten en de bescherming ervan, alsook de keuze van plantensoorten die een rijke zintuiglijke omgeving creëren,

moeten worden ontwikkeld.

- de bronnen van inspiratie en waarde: de opwaardering van de patrimoniale en symbolische elementen van open ruimten en de pedagogie rond de culturele waarde van bepaalde open ruimten zijn belangrijke actiemiddelen.

VIER LANDSCHAPSIDENTITEITEN MET VERSCHILLENDE PRIORITEITEN

→ de selectie van prioritair te ontwikkelen ecosystemische functies op een projectsite begeleiden

De perimeter waarop de visie en de aanbevelingen betrekking hebben bestrijkt een groot gebied met een eclectisch landschap. De landschappen verschillen met name door hun topografische en geomorfologische kenmerken, de typologieën van hun open ruimten (straten, pleinen, binnenblokken, pleinen, grote parken, tussenruimten, infrastructures enz.) en hun bebouwde ruimten (eengezinswoningen, hoogbouw, flatgebouwen, zeer dichte en minerale blokken), de reeds in de open en bebouwde ruimten

ontwikkelde gebruiksmogelijkheden en hun symbolische en erfgoedwaarde. De Europese wijk is gebouwd rond een sterk uitgesproken geomorfologie, de Maalbeekvallei, die een keten van vijvers voedde tussen Elsene en Sint-Joost, waarvan alleen de vijver in het Leopoldpark en het stuk op het Maria-Louizaplein overblijven. De met de vallei verbonden topografische sokkel definieert duidelijk dalbodembodembodem-, heuvel- en plateaulandschappen. Al deze elementen maken het mogelijk 4 landschappelijke entiteiten af te bakenen, waarvan de grenzen niet vastliggen, maar die moeten dienen als uitgangspunt voor de keuze van de te prioriteren ecosystemische functies.

GEPROJECTEERDE LANDSCHAPSELEMENTEN VAN DE EUROPESE WIJK

1 Leopoldwijk

2 Noordelijke en zuidelijke wijken van de perimeter

3 Dal van de Maalbeekvallei

4 Jubelpark

LEOPOLDWIJK

De Leopoldwijk is de eerste uitbreiding van Brussel extra muros. De wijk werd uitgetekend als een voortzetting van het dambordpatroon van het Warandepark. Deze stedelijke morfologie is sindsdien sterk verdicht, wat resulteert in dichte, gesloten blokken met bebouwde of verharde binnenterreinen. De geconcentreerde en afgescheiden bebouwde morfologie en de hoge mate van impermeabilisering van de bodem creëren een warmteval die te zien is op de kaarten van de koelte-eilanden. De straten worden sterk beïnvloed door de aanwezigheid van auto's en zijn zeer weinig beplant, terwijl de twee groene ruimten van de wijk (Orbansquare en De Meeûssquare) een zeer geringe biodiversiteit vertonen. Niettemin treffen we er enkele opmerkelijke bomen en een bron van erfgoedwaarde aan. De Leopoldwijk is vandaag bijna een ecosystemische woestijn. Haar ruimtelijk potentieel (brede straten, raster dat leesbaarheid mogelijk maakt, pleinen) maakt het mogelijk een reeks ecosystemische functies te ontwikkelen.

Prioritair te versterken ecosystemische functies:

→ **Regulering van de vervuiling**

de door de sterke aanwezigheid van auto's veroorzaakte verontreinigende stoffen opvangen door de straten en gevels te vergroenen

→ **Regulering van de biologische processen**

de groene continuïteiten versterken en de op de squares aangeplante lagen en soorten diversifiëren, zones met gedifferentieerd beheer behouden

→ **Regulering van het klimaat**

de hittecorridors beperken door bomen te planten als bladerdak en daken te vergroenen, de voorkeur geven aan lichtgekleurde materialen met een hoog albedo

→ **Leef- en vrijetijdsomgeving**

ontdichten en vergroenen van de binnenterreinen van huizenblok en diversifiëren van de vormen van gebruik van de openbare ruimten

NOORDELIJKE EN ZUIDELIJKE WIJKEN VAN DE PERIMETER

De noordelijke en zuidelijke wijken van de perimeter, bestaande uit de sectoren Ambiorix, Van Meyel en Jambline de Meux, hebben verschillende kenmerken gemeen waardoor ze kunnen worden samengevoegd. We treffen er een residentieel stedelijk weefsel aan bestaande uit kleine of middelgrote percelen, voornamelijk huizen of kleine gebouwen, en binnenterreinen van huizenblokken met privétuinen, die koelte-eilanden vormen. Veel straten zijn beplant, maar vaak op een monospecifieke manier, en daarom arm aan biodiversiteit. Talrijke openbare ruimten van verschillende aard markeren de wijk en bieden kwaliteiten op het gebied van vegetatie, recreatie, akoestisch en atmosferisch comfort. Deze wijken worden gekenmerkt door hellingen die overeenkomen met de hellingen van de Maalbeekvallei. Een geïntegreerd waterbeheer in openbare en private open ruimten is daarom een noodzaak die moet worden ontwikkeld. Het residentiële karakter van deze wijken vormt een potentieel voor de ontwikkeling van pedagogiegerelateerde functies (voedselproductie, biodiversiteit).

Prioritair te versterken ecosystemische functies:

→ **Regulering van de biologische processen**

de lagen en de aangeplante soorten diversifiëren, honinggevende en eetbare soorten integreren het bestaande groene netwerk versterken

→ **Watercyclus**

een geïntegreerd regenwaterbeheer bij alle openruimteprojecten ontwikkelen

→ **Leef- en vrijetijdsomgeving**

diversifiëren van de vormen van gebruik van de openbare ruimten

→ **Bron van ervaring en kennis**

de zintuiglijke omgeving diversifiëren door middel van planten een pedagogische benadering van de ecosystemische functies voor bewoners ontwikkelen

DAL VAN DE MAALBEEKVALLEI

Prioritair te versterken ecosystemische functies:

- **Watercyclus**
een geïntegreerd regenwaterbeheer bij alle openruimteprojecten ontwikkelen
- **Regulering van de biologische processen**
herstellen van de rijkdom van een ecosysteem in een vochtige vallei door de aanplanting van een verscheidenheid aan soorten en de aanleg van vochtige gebieden
versterken van de continuïteit van de groene en blauwe netwerken

JUBELPARK

Prioritair te versterken ecosystemische functies:

- **Vorming van de bodem**
herstellen van de bodem en voorzieningen treffen om de bodem gezond te houden
- **Regulering van de biologische processen**
de lagen en de aangeplante soorten diversifiëren, honinggevende en eetbare soorten integreren
ontwikkelen van een grotere ecologische rijkdom door het omturnen tot weiland van bepaalde grasvelden

De Maalbeekvallei is geleidelijk aan uit het collectieve geheugen verdwenen. De verstedelijking door opeenvolgende sloop- en bouwwerkzaamheden heeft de aanwezigheid van de beek die de Ter Kamerenabdij met Josaphat verbindt geleidelijk vervaagd, tot ze bijna onzichtbaar is geworden. Toch zijn er nog overblijfselen die op het bestaan ervan wijzen: de vijver op het Maria-Louizaplein en de vijver in het Leopoldpark. Deze twee vochtige gebieden, die waardevol zijn in een stedelijke omgeving, moeten behouden blijven en opgewaarderd worden. Vandaag zijn ze geïsoleerd, waardoor ze losstaan van de lijn van de dalbodem. Afgezien van deze twee gebieden lijden de open ruimten langs het tracé van de Maalbeek onder een grote ecosystemische armoede: de Steenweg op Etterbeek en het Jean Reyplein zijn volledig gemineraliseerd ondanks hun ruimtelijk potentieel, en de Maalbeekdaltuin is beperkt door de infrastructuur en volledig ingesloten. De laatste ongestructureerde bebouwde ontwikkelingen hebben bijgedragen tot het ontstaan van moeilijk toe te eigenen resterende open ruimten die momenteel niet voor ecosystemische doeleinden worden gebruikt.

- **Regulering van het klimaat**
verminderen van de hitte-eilanden door de aanplanting van loofbomen langs de Steenweg op Etterbeek
- **Leef- en vrijetijdsomgeving**
diversifiëren van de vormen van gebruik van de openbare ruimten
- **Bron van ervaring en kennis**
ontwikkelen van een pedagogische aanpak in verband met de Maalbeekvallei, waarbij het water in de open ruimten zichtbaar wordt gemaakt

Het Jubelpark is de groene long van de wijk en een van de grote parken van het gewest. Door zijn omvang is het een kans om een breed scala van ecosystemische functies te versterken, wat des te belangrijker is omdat het park in een slechte fytosanitaire staat verkeert. De slechte kwaliteit van de bodem maakt het nu moeilijk voor bomen om opnieuw te groeien, dus de ondersteunende functies moeten prioritair worden aangepakt. Het park is een in Franse stijl uitgetekende tuin, beplant volgens oude tuinbouwmethoden. Hoewel de erfgoedwaarde van de tracés en de sfeer ervan onbetwistbaar is, is de ontwikkeling ervan momenteel niet berekend op de milieu-uitdagingen. Er is een andere aanpak nodig om een verscheidenheid aan lagen en soorten te bevorderen en om zones in te stellen die voorbehouden zijn aan de biodiversiteit en waarvan het beheer moet worden gedifferentieerd. De 'naturalistisch park'-aanpak wordt bepleit. De koker brengt ook zijn deel van (akoestische en atmosferische) vervuiling met zich mee. Het park is nu losgekoppeld van zijn randen (grenzen gemarkeerd door een raster en lanen) en past niet in een groen netwerk.

- **Leef- en vrijetijdsomgeving**
versterken van de lokale verankering van het Jubelpark en activeren van het park
- **Bron van inspiratie en waarde**
opwaarderen van het emblematische erfgoed en zijn geschiedenis

BECOME
A MEMBER OF
THE EUROPEAN
PARLIAMENT
FOR A DAY

 EUROSCOLA

ALGEMENE AMBITIES

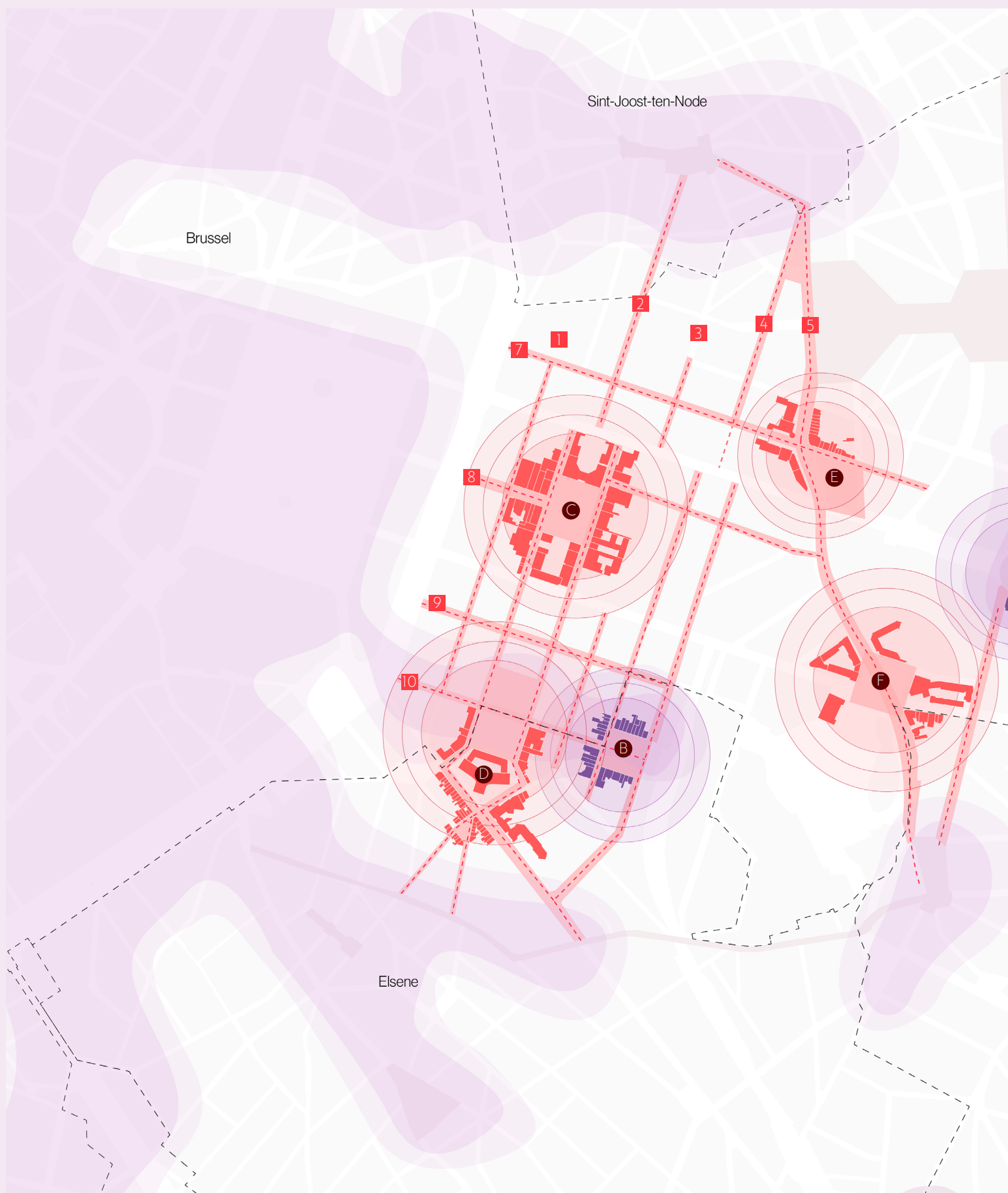
○ STRUCTURERENDE FIGUREN

A1	Residentiële figuur	54
A2	Institutionele figuur	56
A3	Culturele figuur	58
A4	Figuur van de lokale openbare ruimten	60
A5	Figuur van het grote landschap	62

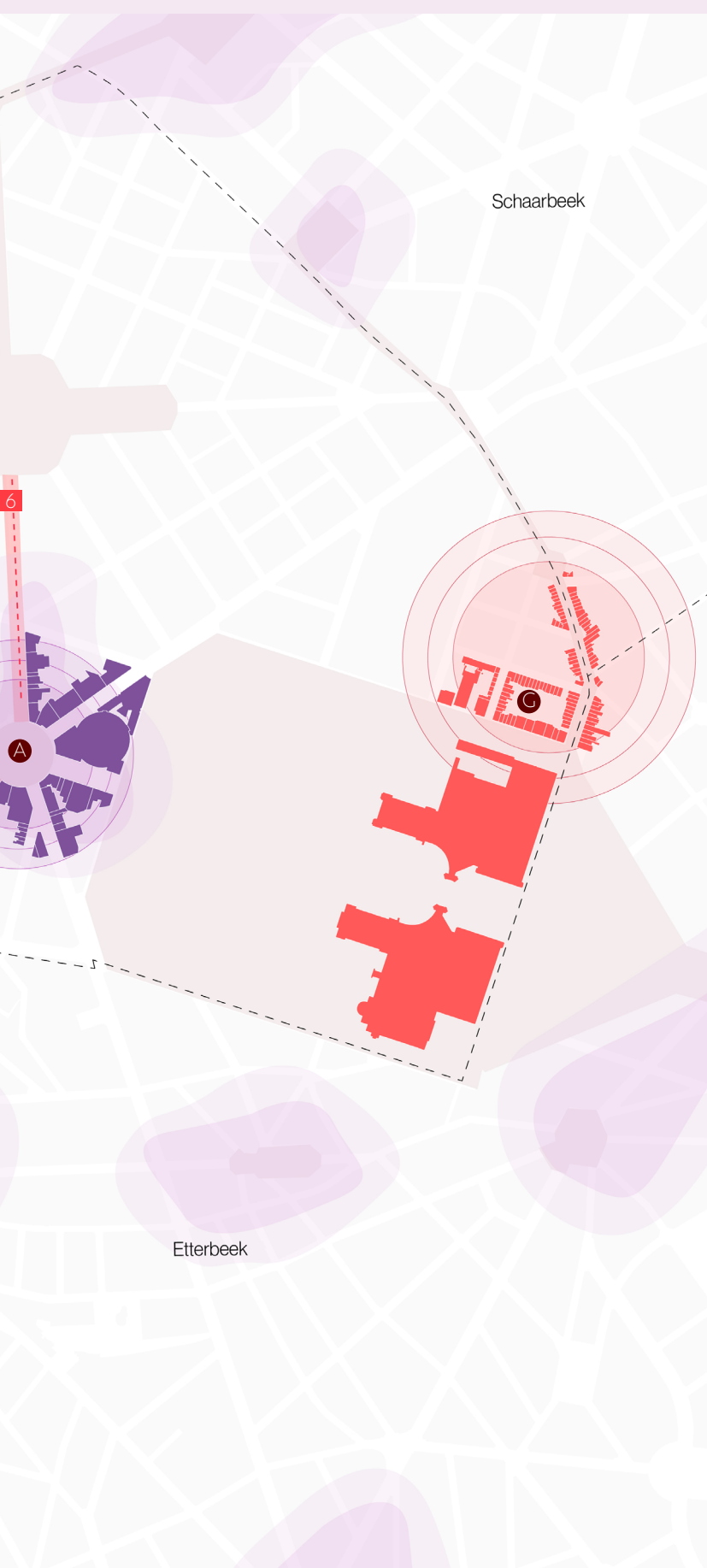
De 5 structurerende figuren vormen een aanvullend leesrooster bij de algemene ambities. Ze worden gepresenteerd in de vorm van kaarten met een synthetische legende die de belangrijkste programmatische en landschappelijke uitdagingen voor de perimeter van de Europese wijk en zijn onmiddellijke context ruimtelijk weergeven. Ze stellen ons in staat te begrijpen hoe de bestaande en toekomstige dynamiek in het gebied tot uiting komt en belangrijke ruimten aan te wijzen. Net als bij de algemene ambities worden deze cijfers in de lijst met aanbevelingen vertaald in specifieke aanbevelingen, d.w.z. aanbevelingen die van toepassing zijn op specifieke ruimten van de Europese wijk, die bovenop de algemene ambities komen.

B.1 RESIDENTIËLE FIGUUR

De grote uitdaging bij de transformatie van de Europese wijk (met name de Leopoldbuurt) is de ontwikkeling van de re...
De ambitie is om op termijn tot een minimum van 50% aan bebouwde residentiële oppervlakken in de Leopoldwijk te...
prioriteit heeft en lokale identiteitskernen te definiëren die moeten worden versterkt of geïnitieerd, door de herkwalific...

residentiële functie, die momenteel in dit gebied vrijwel ontbreekt en een barrière vormt tussen de bewoonde wijken. komen. Met de residentiële strategie wordt beoogd assen aan te wijzen waar de ontwikkeling van woningen en de invulling van de openbare ruimten en de invoeging van actieve programma's op de gelijkvloerse verdiepingen.

PRIORITAIRE ONTWIKKELINGSASSEN VOOR DE RESIDENTIËLE FUNCTIE

___ noord-zuid

- 1 Handel
- 2 Industrie, Wetenschap, Twee Kerken
- 3 Aarlen, Trier, Philippe de Goede
- 4 Spa, Maria van Bourgondië
- 5 Dal van de Maalbeekvallei
- 6 Archimedes, Froissart

___ oost-west

- 7 Jozef II
- 8 Guimard, Jacques de Lalaingstraat
- 9 Montoyer
- 10 Luxemburg

LOKALE IDENTITEITSKERNEN

___ *prioritair te versterken*

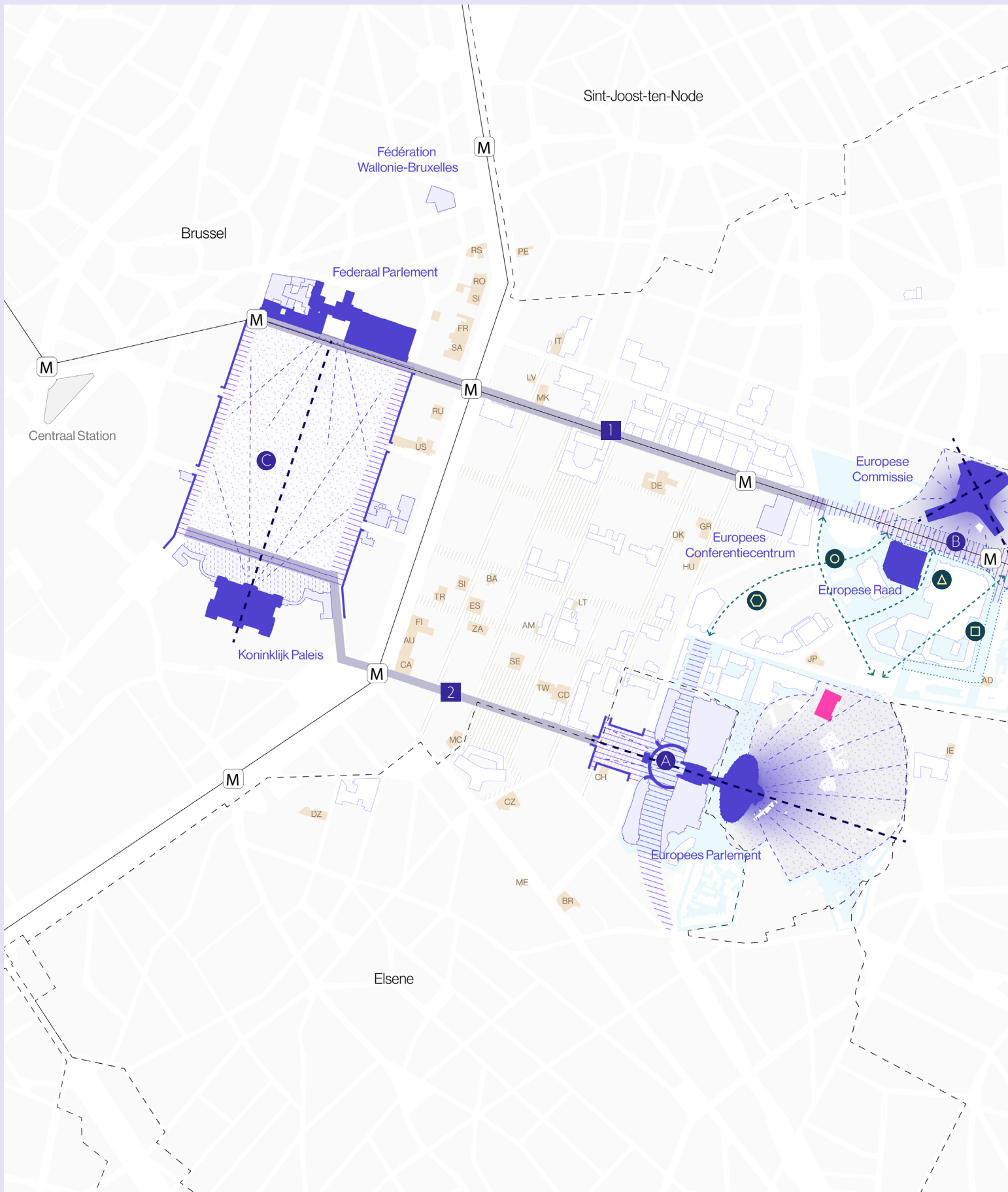
- A Schuman
- B Luxemburg

___ *te creëren*

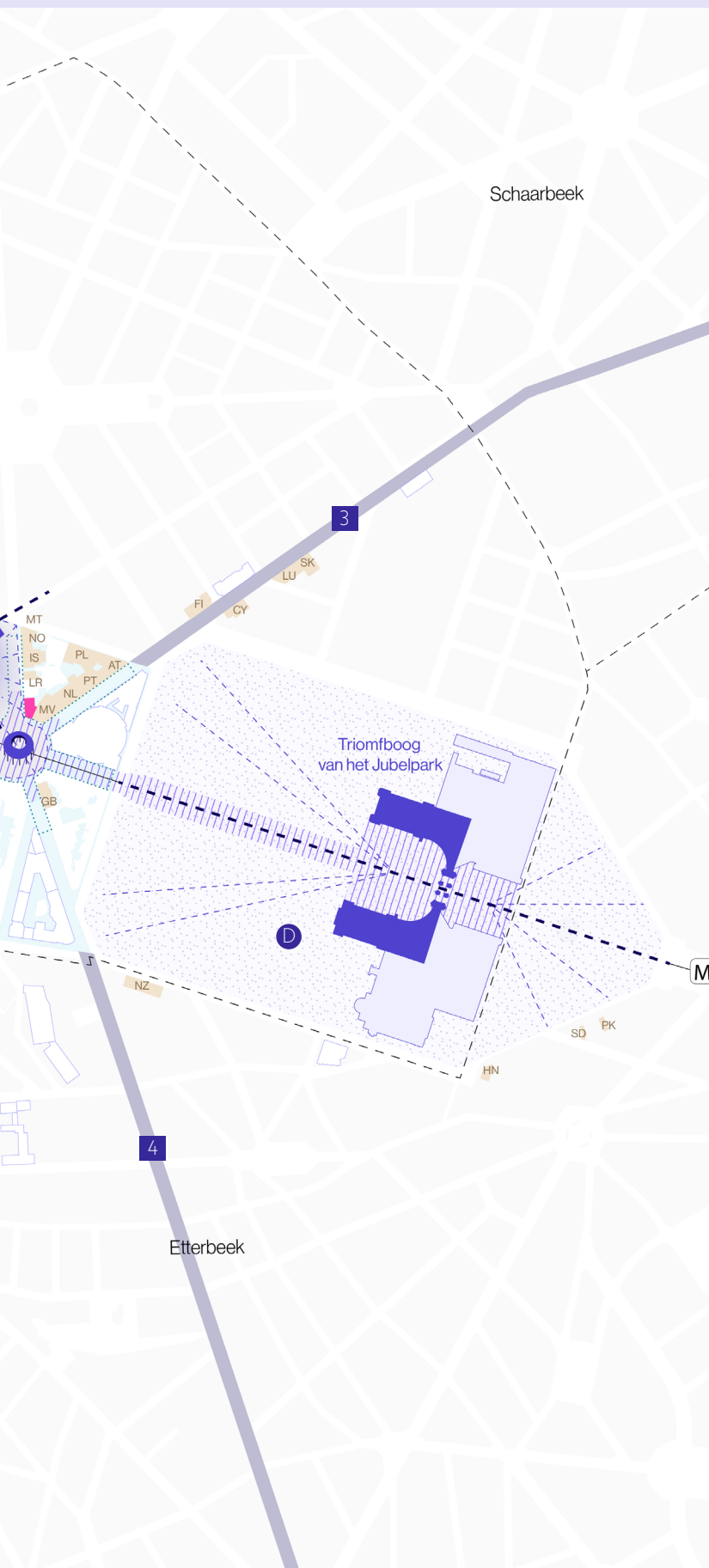
- C Frère-Orban
- D De Meeûs - Troon
- E Maalbeek
- F Jean Rey
- G Jubelpark - Notelaars

B.2 INSTITUTIONELE FIGUUR

Als belangrijkste locatie van de Europese instellingen is de Europese wijk een sterke symbolische ruimte met Euro laatste jaren opgebouwd op de geleidelijke verdwijning van de andere onderdelen van de wijk, en heeft bijgedragen en onbewoonbaar wordt ervaren. De visie stelt voor de functies opnieuw in evenwicht te brengen en een meervoud aantrekkelijke en tot voorbeeld strekkende plaats van te maken, naar het beeld van de Europese ambities, waarbij

peze monumenten als emblemen. Deze sterke identiteit is de
n tot het ontstaan van een landschap dat als koud, monumentaal
dige identiteit voor de wijk te ontwikkelen, om er een levendige,
het institutionele karakter van de wijk wordt bevestigd.

OPWAARDERING EN UITSTRALING VAN DE TWEE EUROPESE SITES

- A Parlement - Luxemburg
- B Commissie + Raad - Schuman
- veiligheidsperimeters

PERSPECTIEVEN OP DE EMBLEMATISCHE SITES VAN DE MACHT

- C Koninklijk paleis en Warandepark - Federale Overheid
- D Jubelpark
- as van machtsvertegenwoordiging

- heraansluiting van institutionele sites
- scenario op korte termijn: Steenweg op Etterbeek en Wetstraat
- scenario op middellange termijn: brug voor voetgangers en fietsers (te bestuderen optie)
- scenario op lange termijn: Steenweg op Etterbeek en porositeit Europese Raad
- scenario op zeer lange termijn: porositeit Justus Lipsius

openbare ruimte voor de promotie van een instelling of een emblematische site

INTEGRATIE VAN DE INSTITUTIONELE SITE IN HET GEWESTELIJKE WEEFSEL

omvorming tot vergroende geactiveerde multimodale lanen voor een optimale toegankelijkheid van de Europese sites.

- 1 Wetstraat
- 2 Luxemburgstraat
- 3 Kortenberglaan
- 4 Oudergemselaan

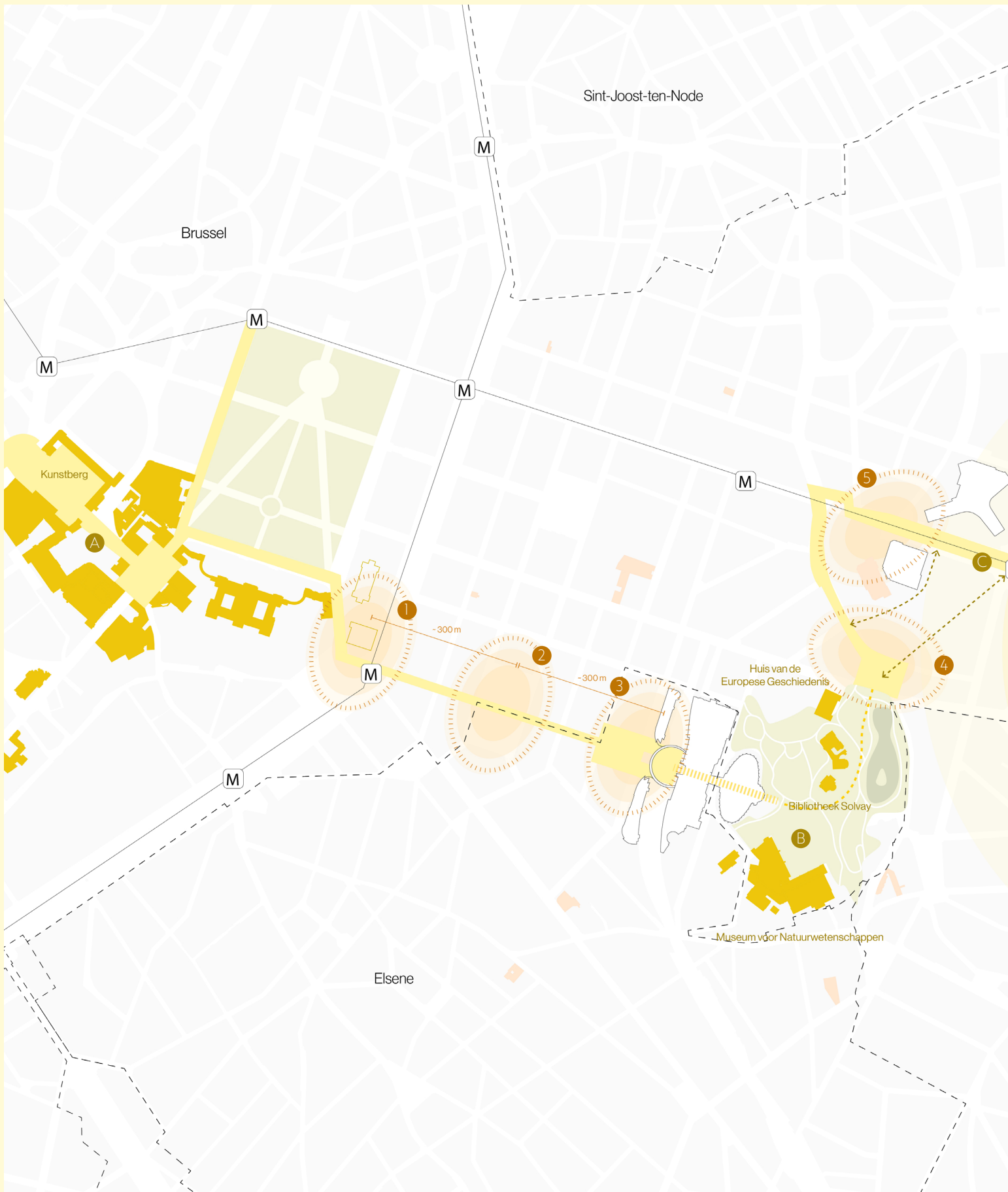
ambassade of consulaat

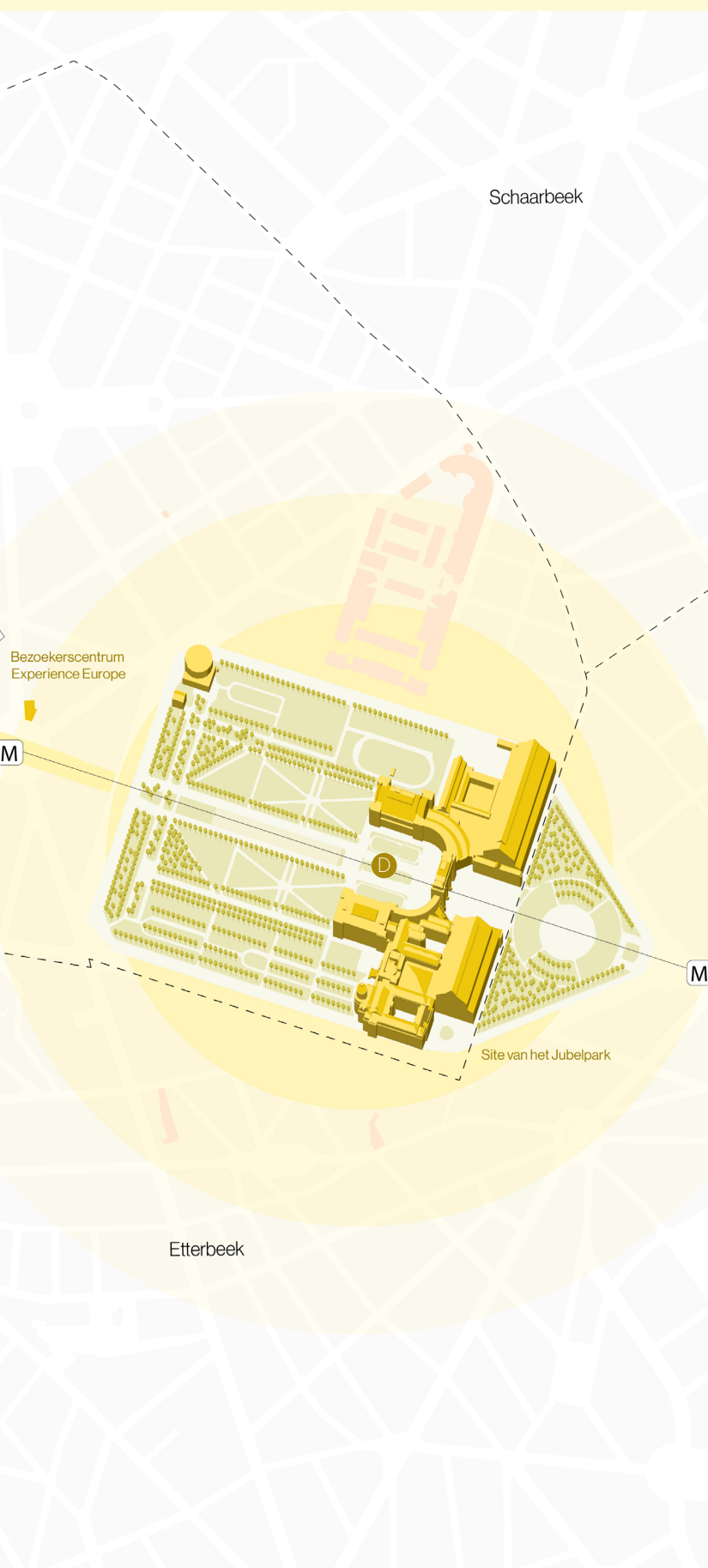
schakelsite tussen de instellingen en het grote publiek

B.3 CULTURELE FIGUUR

In de Europese wijk zijn verschillende belangrijke culturele instellingen en actoren gevestigd, maar deze worden niet goed verbonden door toeristische en culturele routes. De strategie beoogt enerzijds de versterking ervan door de oprichting van een culturele route, anderzijds de aansluiting ervan op het Brusselse netwerk via een toeristische route met culturele, patrimoniale, landschapelijke en historische waarden.

orden niet goed gepromoot en maken geen deel uit van de gewestelijke
 een belangrijk cultureel en toeristisch centrum en anderzijds de
 appelijke, symbolische, Europese of recreatieve bezienswaardigheden.

MUSEUM MILE

— Voetgangersroute die de Kunstberg verbindt **A** met het Jubelpark **D** met tussenliggende bezienswaardigheden:

Te activeren sectoren:

- 1 Paleis der Academiën en Troonplein: exploitatie van de bebouwde en open locatie voor culturele en evenementenprogramma's
- 2 Luxemburgstraat en De Meeûssquare: culturele vitrines (cultuur extra muros) en lokale handel
- 3 Luxemburgplein: evenementen / tentoonstellingen in de openbare ruimte
- 4 Jean Reyplein: versterking van de band met het Leopoldpark, activering en evenementen in de openbare ruimte
- 5 Maalbeekdaltuin: opwaardering van de Maalbeekvallei

Te versterken sectoren:

- B Leopoldpark en museum-/culturele instellingen (Solvay, Natuurwetenschappen, EU)
- C Schuman

← - - - → Scenario's op lange termijn voor de Museum Mile

UITROL VAN EEN BELANGRIJKE CULTURELE EN TOERISTISCHE POOL

— Site van het Jubelpark

- + Activering van de blinde sokkel en de kern van de site
- + Versterking van het programma en de culturele, toeristische en wetenschappelijke identiteit

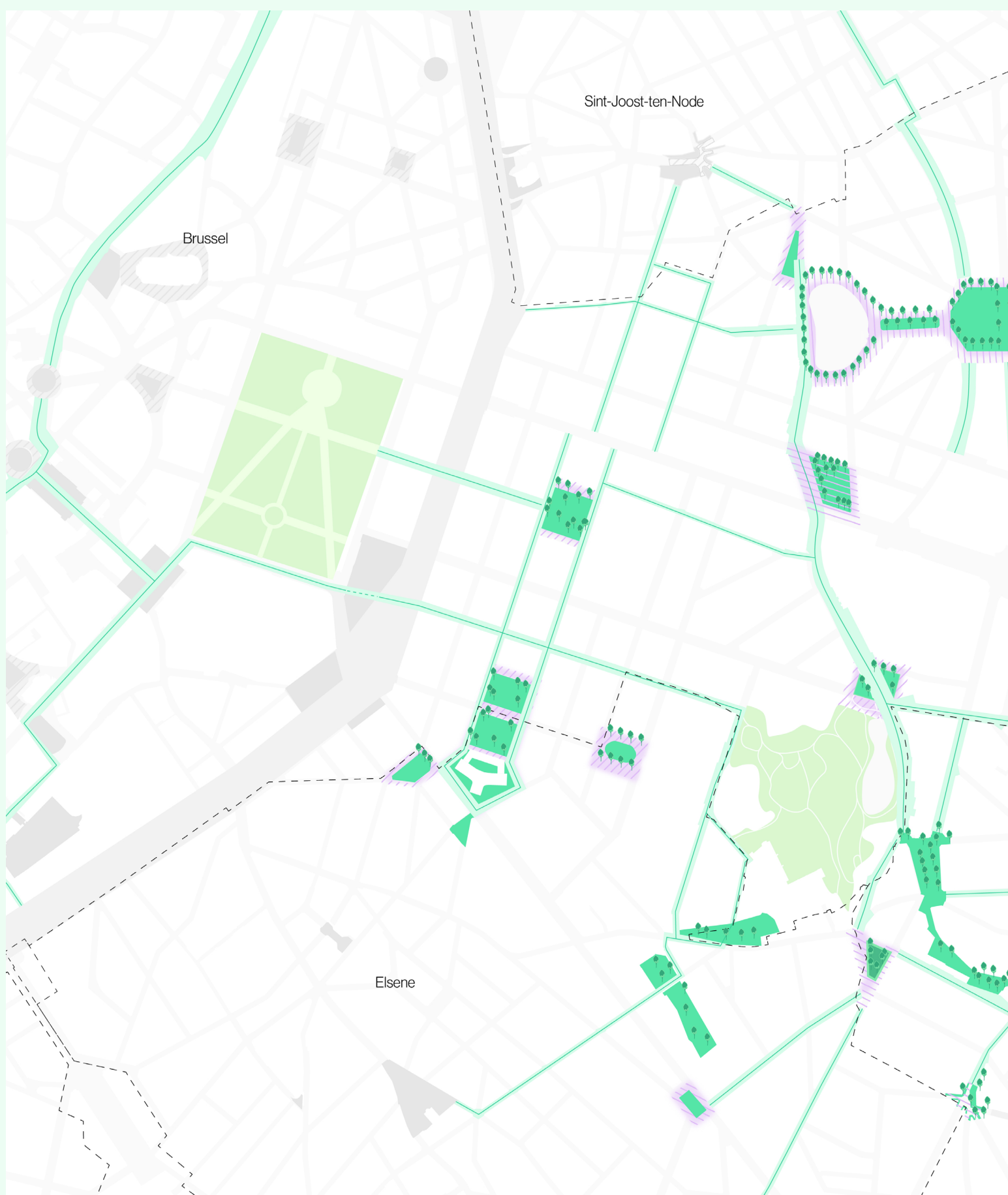
■ Punt van toeristisch/cultureel belang met een supralokale uitstraling

■ Plaatselijke culturele bezienswaardigheid

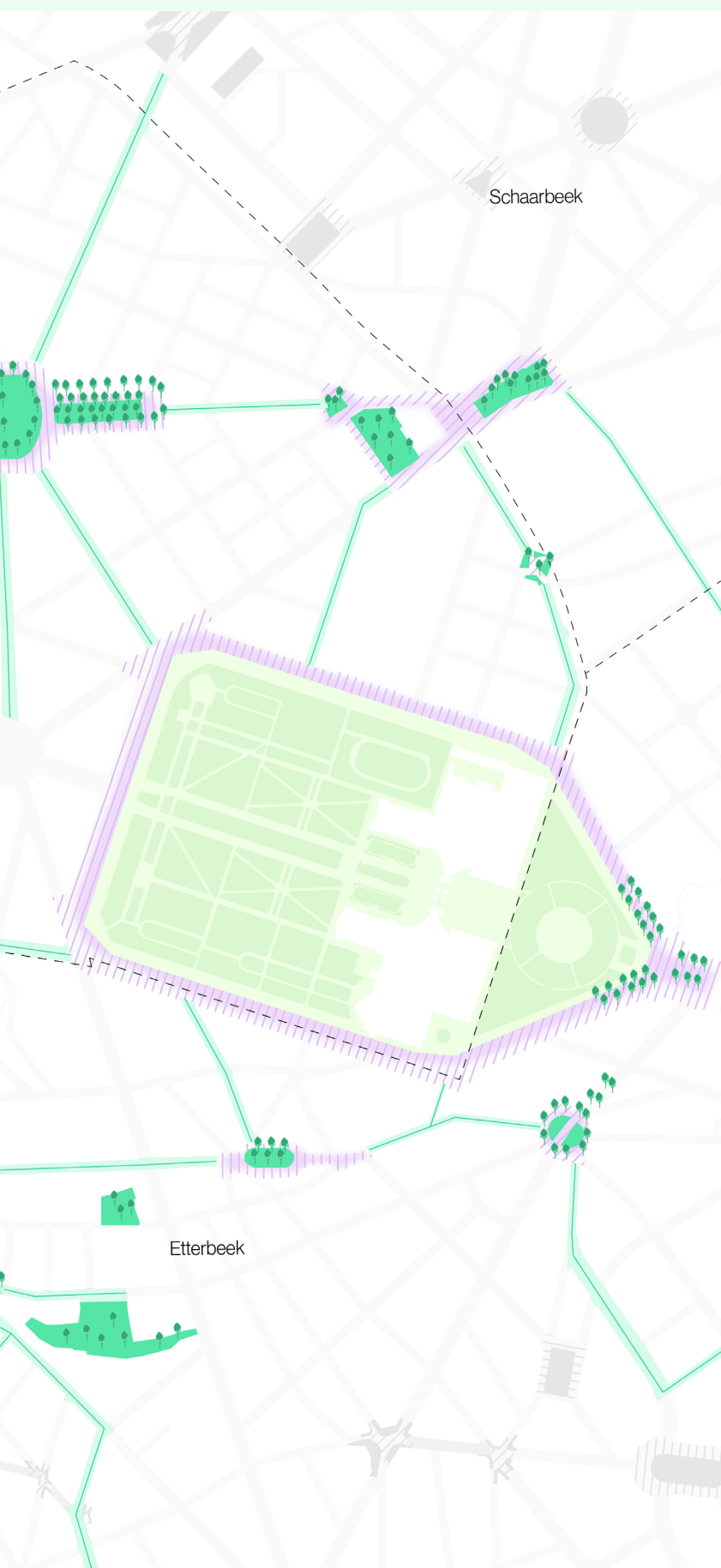
□ Gebouw met representatief karakter van de Europese instellingen

B.4 FIGUUR VAN DE LOKALE OPENBARE RUIMTEN

De Europese wijk wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van verschillende parken, squares en aangeplante ad... de afgelopen decennia is gewijzigd door een functionalistische stadsplanning en waarbij het verkeer en het parker... landschap van de Maalbeekvallei, zijn de 'uitgetekende' groene ruimten historisch uitgedacht om een specifieke fu... niettemin een gemeenschappelijk structurerend landschap dat deel uitmaakt van de identiteit van de Europese wi...

ers die getuigen van een historisch ontworpen vegetatiepatroon, dat in
en in de open ruimten voorrang kregen. In tegenstelling tot het natuurlijke
nctie te vervullen, ter versiering, vermaak en recreatie, maar zij vormen
ijk en waarop de transformatie van de Europese wijk gebaseerd moet zijn.

 PRIORITAIRE LOKALE
LANDSCHAPSASSEN

- + Vergroening van deze assen als richtsnoer voor hun heraanleg
- + Vermindering van de door de rijbaan ingenomen ruimte en vermindering van het aantal parkeerplaatsen
- + Creatie van groene ruimten in volle grond met een
- + verscheidenheid aan soorten
- + Ontwikkeling van een panel van ecosystemische functies

LOKALE OPENBARE RUIMTEN

 Square, plein of knooppunt

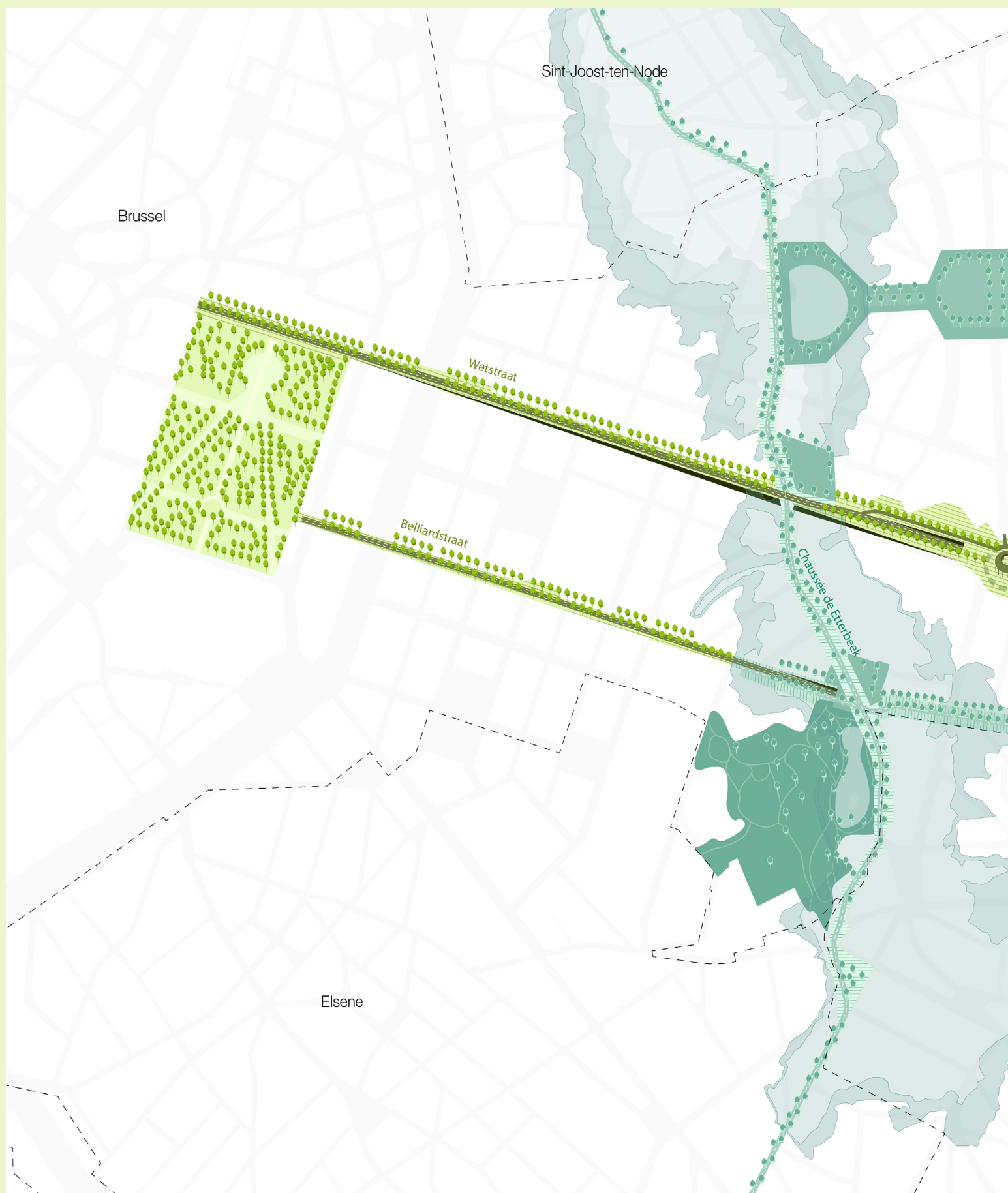
- + Intensivering en diversifiëring van gebruik en toe-eigeningen, ondersteuning van het plaatselijke leven en smeden van sociale banden
- + Versterking van de ecosystemische functies, met name gekoppeld aan biodiversiteit, waterbeheer, bestuiving en milieueducatie

 Randen van de lokale openbare ruimten

- + Inrichting gericht op een ruimtelijke eenheid van gevel tot gevel
- + Prioritering van de actieve vervoerswijzen met de creatie van ontmoetingszones, voetgangerszones of eenrichtingsverkeer op aangrenzende wegen.

B.5 FIGUUR VAN HET GROTE LANDSCHAP

Twee grote landschapsstructuren kruisen elkaar binnen de Europese wijk: de Maalbeekvallei, die de vijvers van Elsenerbeek en de vijvers van Etterbeek is vandaag de enige getuige van de bodem van een vallei die niet erg zichtbaar is en weinig gevaloriseerd. Deze landschapsstructuren worden op een continue manier worden versterkt op alle openbare ruimten - lineaire assen, parken en squares - die in de topografie van de Europese wijk. De grote plateau-parken uit emblematische parken en verbindingssassen die verschillend gepositioneerd zijn ten opzichte van de Maalbeekvallei. Belliardstraat zijn plaats inneemt in de natuurlijke topografie. Deze vastgestelde hiërarchie moet als leidraad dienen voor de landschapsontwikkeling.

sene verbindt met het Josaphatpark, en de grote plateau parken. De Steenweg op
d wordt. De landschappelijke continuïteit (blauw en groen netwerk) moet op een
ie van de vallei zijn ingeschreven. In de breedte bestaat de landschapsstructuur van
zichte van de vallei: de Wetstraat blijft boven de valleibodem uitsteken, terwijl de
n voor de ontwerpkeuzes van de open ruimten op deze verschillende assen.

LANDSCHAP VAN DE MAALBEEKVALLEI

- Vochtige vallei: dagzomende grondwaterlaag
 - + Prioritair ontwikkelingsgebied van de ecosystemische functie met betrekking tot de watercyclus
- Openbare ruimte in verband met de Maalbeekvallei
 - + Opwaardering van de vallei door de aanwezigheid van water in de open ruimten
 - + Opwaardering en gebruik van de natuurlijke topografie in de inrichtingen
- Steenweg op Etterbeek: landschappelijke continuïteit van de Maalbeekvallei
 - + Doorlopende inrichting over de hele Steenweg op Etterbeek
 - + Maximale en continue vergroening, geïntegreerd regenwaterbeheer

LANDSCHAP VAN DE GROTE PLATEAUPARKEN

- Historisch ontworpen park
 - + Valorisatie van de patrimoniale en symbolische waarde
 - + Versterking van de ecologische waarde en de diverse vormen van gebruik
- Multimodale structurerende as die de grote parken verbindt

